

Arbeiderpartiet

ARBEIDERPARTIETS ALTERNATIVE BUDSJETT 2020

Et budsjett for vanlige folk og å kutte klimautslipp

Innhold

Fraksjonsledere	4
Et budsjett for vanlige folk og å kutte klimautslipp	5
Kutte utslipp og skape jobber	6
Skape jobber	6
Virkemidler for klimakutt	10
Kompetanse for framtida	14
Redusere økonomiske forskjeller	18
Flere i arbeid of færre på trygd	18
En lønn og en pensjon å leve av	21
Et sted å bo	22
Likestilling	22
Universell og offentlig velferd	23
Omfordelende skatter	24
Omfordelende avgiftsendringer	27
Velferd for alle, uansett hvor du bor	28
Kommuner og fylker	28
God helse og livskvalitet for alle	28
Forebygging for unge	32
Oppvekst	32
Tidlig innsats og nok lærere i skolen	33
Barnevern	33
Eldreomsorg	35
Trygghet for alle	36
Verdiskaping er velferd	36
Samferdsel og infrastruktur	36
Kulturløftet	38
Frivillighet	38
Samiske kulturformål	39
Konsekvenser av ABE-reformen	41
Satsinger på ulike felt	41
Vårt felles forsvar	41
Sosialdemokratisk utenriks- og utviklingspolitikk	42
Solidaritetspott for flyktninger i nærområdene	42
Utfordringene for norsk økonomi fremover	43
Derfor lager vi utslippsbudsjett	45
Hva er status - og hva må til?	46
Om beregningene	47
Ytterlige tiltak for å få ned utslippene	47
Tabeller	48

Fraksjonsledere

ARBEID OG SOSIAL
Rigmor Aasrud

ENERGI OG MILJØ
Espen Barth Eide

FAMILIE, KIRKE OG KULTUR
**Anette
Trettebergstuen**

FINANS
Hadia Tajik

HELSE OG OMSORG
Ingvild Kjerkol

JUSTIS
Lene Vågslid

NÆRING
Terje Aasland

UTDANNING OG FORSKNING
**Torstein Tvedt
Solberg**

KOMMUNAL
Eirik Sivertsen

KONTROLL
Dag Terje Andersen

TRANSPORT
Sverre Myrli

UTENRIKS OG FORSVAR
Anniken Huitfeldt

Et budsjett for vanlige folk og å kutte klimautslipp

Arbeiderpartiet vil skape et mer rettferdig og klimavennlig samfunn, der flere får muligheten til å jobbe.

Dette kan vi bare få til sammen: På tvers av hvem vi er, hvor mye penger vi har eller hvor i landet vi bor.

Økt polarisering mellom ulike folk og ulike deler av landet svekker evnen vår til å få til store ting. Dette vil vi bekjempe.

Små økonomiske og sosiale forskjeller øker tilliten på tvers av sosiale lag, og på tvers av by og bygd. Det gir også fellesskapet mer å bruke på velferd og investeringer.

Med vårt alternative statsbudsjett har vi som mål å:

- **Kutte klimautslipp og skape jobber**
- **Redusere økonomiske forskjeller mellom folk**
- **Utvikle velferden for alle, uansett hvor du bor**

EFFEKTEN AV 7 ÅR MED HØYREREGJERING

Høyre regjeringen har sittet med ansvaret for syv statsbudsjett.

Summen av regjeringens politikk har gjort det vanskeligere for vanlige folk å leve sine liv. De har gitt skattelette til de på toppen, og kuttet overfor svake grupper. Sentraliseringen har rammet distriktene hardt. Regjeringen forstår ikke hva Norge trenger. De har ikke forberedt landet på dårligere tider, men brukt mer tid på intern krangling enn på å ta tak i de store oppgavene.

Det er ikke mulig for et parti i opposisjon å rette opp alle usosiale kutt, feilgrep og konsekvenser av mange års høyrestyre i bare ett alternativt statsbudsjett.

Målet for Arbeiderpartiets alternative budsjett for 2020 er å vise en annen retning for landet vårt. Vi søker å samle et nytt flertall i 2021 for et Norge som er mer rettferdig, mer klimavennlig og hvor flere folk er i jobb.

Kutte utslipp og skape jobber

Klimautslippene skal ned uten at folk skal måtte frykte for jobbene sine.

Omstillingen til et mer klimavennlig samfunn må være rettferdig. Det betyr at alle må bidra, men at byrden ved det må fordeles slik at de som har mest, bidrar med mest.

For å sikre at et lavutslippssamfunn ikke skal øke forskjellene mellom folk, må vi bidra til at det blir skapt flere arbeidsplasser og at folk kan ta del i endringer på arbeidsplasser som allerede finnes.

Markedet alene kommer ikke til å klare å inkludere folk eller redusere forskjeller. Markedet alene kommer heller ikke til å se muligheter for landet i sammenheng. Det trengs politiske virkemidler for å få dette til.

Til nå har for lite av næringspolitikken ført til klimakutt, og for lite av klimapolitikken har ført til næringsutvikling. Det må vi forandre.

Skal Norge lykkes med å nå klimamålene, må vi også vurdere klimakonsekvensene av vår egen politikk. Som en del av vårt alternative budsjett, legger Arbeiderpartiet fram et utslippsbudsjett som viser hvordan vi vil nå klimamålene for ikke-kvotepliktig sektor.

Statsbudsjettet kommer hvert år, det vi ikke får til et år kan vi prøve på seinere. Med verdens utslippsbudsjettet er det annerledes. For hvert megatonn CO₂ vi bruker opp, er det ett mindre igjen. Vi bruker med andre ord opp fremtidige generasjoners rett til utslipp her og nå. Det kommer ikke nye karbonbudsjett: Vi har de utslippene vi har.

Med dagens årlige utslipp er det ti år igjen før vi har nådd målet om maksimalt 1,5 grader økt global oppvarming, og 28 år på maksimalt 2 grader global oppvarming.

Vi skylder neste generasjon både å sikre verdiskaping og reduserte klimautslipp. Grunnlaget for dette må legges nå.

Under er kapittelet organisert slik: (1) skape jobber, (2) virkemidler for klimakutt og (3) kompetanse for framtida.

SKAPE JOBBER

Arbeiderpartiet vil samle kreftene rundt industrier som både gir eksportinntekter og som kan lykkes i et klimavennlig samfunn.

Vi vil bruke naturressursene våre til å skape industri, trygge arbeidsplasser og sikre fremtidens velferd. Over hele landet sikrer industrien gode jobber nært naturressursene. Det betyr store ringvirkninger i lokalsamfunn. Industrien gir store eksportinntekter som sikrer velferden og som blir enda viktigere etter hvert som inntektene fra olje og gass blir mindre dominerende i norsk økonomi.

Vi foreslår å **øke miljøteknologiordningen til 1 milliard kroner**, slik at norsk industri og næringsliv kan kutte utslipp og skape nye arbeidsplasser.

Miljøteknologiordningen

Arbeiderpartiet vil legge til rette for at det utvikles, testes og implementeres teknologi som kan ta oss inn i lavutslippssamfunnet på en måte som utvikler næringer og skaper arbeidsplasser. Norge har gode forutsetninger for å bli en viktig leverandør av miljøteknologiske løsninger. Høyregjeringen har valgt å bare videreføre dagens nivå. Mens Arbeiderpartiet vil ha en kraftfull styrking av miljøteknologiordningen i Innovasjon Norge og inkludere en målrettet satsing på havbasert fornybar energi. Ordningen bidrar til utvikling av demonstrasjons- og pilotanlegg av teknologi som er nær kommersialisering.

Vi vil tilføre **Statens selskap for Industrivekst (SIVA) 200 millioner mer i egenkapital**, slik at de kan avlaste risiko ved nye industri-etableringer.

Vi foreslår også å beholde **Investinor sin mulighet for direkteinvesteringer**, i motsetning til regjeringen som velger å lukke det. Dette gjør vi for å sikre stabil tilgang til kapital i tidlig fase for de mest lovende norske vekstselskapene.

Vi styrker **midlene til regional utvikling** som fylkene disponerer, fordi dette fremmer lokal og regional vekst.

Nedenfor følger flere satsinger i Arbeiderpartiets alternative budsjett for 2020 på fremtidsretta og klimavennlige industrier.

En nordsjøplan

Norge har forutsetningene for å ta lederskap på den videre utviklingen av Nordsjøen. Vi har verdensledende kompetanse og naturlige fortrinn, slik at norsk leverandørindustri er godt posisjonert.

Det er nødvendig å se utbygging av havvind og mulighetene for hydrogen i sammenheng med elektrifisering av olje- og gassinstallasjoner, fiskeri og havbruk, mineraler og utviklingen av

Nordsjøen som sentrallager for karbon. Europa har satt strenge klimamål og skal etter hvert helt over til fornybar energi. Norge trenger eksportinntekter og vi må beholde vår posisjon som en viktig energileverandør til Europa det neste hundreåret.

For at disse mulighetene skal bli sett i sammenheng **setter vi av 10 mill. kr til utvikling av en Nordsjøplan.**

Olje- og gassvirksomheten skaper store verdier, sikrer arbeidsplasser og kompetanseutvikling. Nye næringer som havvind, hydrogen og karbonfangst og lagring (CCS) står på skuldrene til olje- og gassindustrien. Derfor må olje- og gassindustrien ha forutsigbare rammevilkår.

Alle scenarier som viser hvordan vi kan begrense den globale oppvarmingen til 1,5 grader, krever karbonfangst og -lagring. **Arbeiderpartiet mener det må tas en investeringsbeslutning for karbonfangst og -lagring i 2020.** Utsettelse og usikkerhet om rammebetingelsene, gjør det krevende for selskapene som jobber med å utvikle teknologien for karbonfangst og -lagring i Norge. Det setter satsingen i fare. Uten CCS, vil norsk industri vanskelig kunne nå klimamålene, og vi risikerer utflytting av norsk industri og tap av norske arbeidsplasser.

Stoltenberg II-regjeringens satsing på fullskala CO₂-håndtering presset fram teknologiutvikling i teknologiseret på Mongstad. Det er i dag er verdens største anlegg for å teste fangstteknologi og vesentlig for den internasjonale utviklingen av karbonfangst og -lagring.

Arbeiderpartiet vil at det skal gjennomføres **to fangstprosjekter i Norge**, for å øke sannsynligheten for at Norges CCS-satsing lykkes og for å sikre teknologiutvikling innenfor både avfalls- og prosessindustrien.

Ved en investeringsbeslutning i 2020, vil et CCS-anlegg på Klemetsrud kunne kutte norske utslipp med 1,4 mill. tonn CO₂-ekvivalenter fra 2024-2030, mens et anlegg i Brevik vil kunne kutte med 2,5 mill. tonn.

**1 mrd. kroner
mer til industri-
satsinger**

For å sikre at det er tilstrekkelig FoU-midler tilgjengelig i den kritiske fasen i 2020, **styrker Arbeiderpartiet bevilgningen til FoU på karbonfangst og lagring (CCS) til CLIMIT med 30 mill. kroner.**

I tillegg må det på plass en **nasjonal sektoravtale** mellom næringsliv på land og hav, sammen med myndigheter, virkemiddelapparat, forskningsmiljøer og øvrige deler av klyngen som sikrer at vi bygger opp industri, kompetanse, arbeidsplasser og eksporterbar teknologi for flytende havvind. Arbeiderpartiet mener det må settes en ambisjon om 10 prosent markedsandel av den globale omsetningen i havvindmarkedet for norske bedrifter, og en omsetning på 50 mrd. kr. Regjeringen har ikke satt noe mål for norske markedsandeler.

Sjøfart, fisk og kyst

Norge er en stor sjøfartsnasjon med en komplett maritim næringsklynge.

Vi har i dag en nærskipfartflåte som trenger fornyelse for å kunne møte nye og strengere klimakrav. For å stimulere til dette øker vi bevilgningene på flere områder, blant annet gjeninnfører vi kondemneringsordningen for skip.

Arbeiderpartiet mener det er viktig å sikre rekruttering av norske sjøfolk og mener norske lønns- og arbeidsvilkår er et viktig grunnlag for en slik utvikling. Vi ser det som **et mål for utviklingen av havnasjonen Norge at det innføres krav om norske lønns- og arbeidsvilkår på norsk sokkel og i norsk farvann.**

Vi foreslår **en tiltakspakke for fornyelse av nærskipssflåten** for å kutte utslipp og sikre nye oppdrag til norsk industri. Pakken innebærer bla bevilgninger til kondemneringsordningen for skip og opprettelsen av en toppfinansieringsordning i GIEK/Eksportkreditt. En slik ordning skal gi rederiene tilgang på finansiering og sikkerhet utover de ordinære kravene til egenkapital. Vi styrker også insentivordningen for å flytte mer gods fra vei til sjø.

Arbeiderpartiet vil sette krav til offshore supply-skip om lavutslippsløsninger fra 2025 og nullutslipp fra 2030, for å kutte utslipp og stimulere næringsutvikling. Et nøkternt anslag, tilsier at det vil gi et kutt i klimautslipp på 2 mill. tonn i perioden 2021-2030.

Fiskeeksporten fra Norge er rekordhøy, men alt for mye sjømat sendes ubearbeidet ut av landet. Dette betyr tap av både arbeidsplasser og verdiskaping. Regjeringen foreslår å fjerne bevilgning til føringstilskuddet, som skal sikre at fisk kan leveres også til mindre fiskemottak. Dette kan føre til at fiskemottak blir lagt ned og svekke muligheten for å foredle mer sjømat langs kysten.

Arbeiderpartiet vil **beholde føringstilskuddet og stimulere til utvikling og innovasjon i foredlingsleddet**, og dermed bidra til flere arbeidsplasser på land. Vi vil også rette opp regjeringens smålige kutt i **støtten til velferdsstasjoner for fiskere**.

Jord og skog

Arbeiderpartiet vil at Norge i større grad må gripe mulighetene som ligger i å foredle våre rike og mangfoldige naturressurser og skape nye produkter fra fornybare råvarer, og dermed nye arbeidsplasser.

Vi vil bygge opp under et aktivt skogbruk, og legge til rette for utvikling av en sterk skog- og treindustri i Norge. Vi foreslår derfor å **styrke viktige virkemidler som miljøteknologiordningen, bioøkonomiordningen og SIVA**. Dette er ordninger som kan bidra til innovasjon og utvikling av blant annet massivtre i bygg og limtre i bruer.

Arbeiderpartiet mener også det er viktig å bruke mulighetene som ligger i gjenbruk av tre. Returtre gjør at trematerialer kan brukes flere ganger, og til slutt til energiformål.

Arbeiderpartiet vil også styrke **skogplantingen som et virkemiddel for å binde og lagre CO₂** gjennom fotosyntesen. Samtidig vil skogplanting styrke ressursgrunnlaget for norsk skogsindustri.

Trygg mat og friske dyr

Arbeiderpartiet vil forsterke matproduksjonen. Dette er viktige arbeidsplasser, og de norske verdikjedene innen jordbruk og matproduksjon er en del av løsningen på globale utslipps- og ressursutfordringer.

Vi la våren 2018 fram en opptrappingsplan for jordbruket. Planen viser hvordan jorda og beiteressursene i hele Norge må brukes for å sikre mer produksjon basert på norske ressurser, arbeidsplasser i alle deler av landet, størst mulig selvforsyning og tilpasning til et mer uforutsigbart klima. Arbeiderpartiet **setter av midler for å komme i gang med å opprette beredskapslagre for matkorn, såkorn og grasfrø**, og vi **styrker Mattilsynet** for å sikre trygg mat, friske dyr og god dyrevelferd.

Arbeiderpartiet ser det som positivt at det den 21.6.19 ble inngått en klimaavtale mellom regjeringen og Norges Bondelag og Norges Bonde- og småbrukarlag, der partene forplikter seg til å redusere jordbrukets samlede utslipp med 5 millioner tonn CO₂-ekv. fra 2021-2030.

Katapult

Norsk katapult er en ordning med nasjonale sentre som tilbyr fasiliteter, utstyr, kompetanse og nettverk. Katapult-sentrene gjør det enklere for innovative bedrifter å utvikle prototyper, teste, simulere og visualisere, slik at ideer utvikles raskere, bedre og med mindre risiko. Katapult-sentrene får offentlig støtte for å bistå små og mellomstore bedrifter over hele landet. **Arbeiderpartiet vil styrke denne ordningen.**

Samarbeidsklynger for næringslivet

Næringsklyngene er viktige omstillingsmotorer, ved at kunnskapsbedrifter - små og store - kan jobbe sammen og dele kompetanse. Forskning viser at selskaper i næringsklynger vokser mer,

og skaper mer verdier, og er mer innovative enn selskaper som står utenfor næringsklynger. Arbeiderpartiet satser der regjeringen kutter i **klyngeprogrammet**, og vi vil også **styrke SIVA** som spiller en viktig rolle med å tilrettelegge for nærings- og industriutvikling over hele landet.

Reiseliv

Arbeiderpartiet satser på reiselivet, hvor målet er å øke verdiskapingen innen bærekraftige rammer, og utvikle flere helårs arbeidsplasser. Det vil ha stor betydning for sysselsetting, spesielt i distriktene. Arbeiderpartiet satser der regjeringen kutter i Innovasjon Norge. Vi foreslår **30 mill. kroner i økning i bevilgningen til reiselivssatsingen i Innovasjon Norge**.

Helseindustri

Helseindustrien kan både gi mange nye arbeidsplasser i privat sektor, styrke vår offentlige helsetjeneste og gi eksportmuligheter. For å styrke vekstmulighetene til norsk helseindustri, vil Arbeiderpartiet blant annet opprette **en ny, tverrgående ordning i virkemiddelapparatet**, som kan følge prosjekter fra ide til marked/innkjøp. Vi foreslår 50 mill. kroner til dette i Innovasjon Norge. Vi foreslår også å **styrke SIVAs katapult-virkemiddel**, som støtter felles testsentre, inn mot helseindustrien.

Arbeiderpartiet vil ha like konkurransevilkår mellom norsk handel og utenlandske netthandelsselskaper. Høyregjeringens forslag om å gi utenlandske nettselskaper tollfri adgang til det norske markedet for tekstilvarer opp til 3000 kroner gir utenlandske aktører en rabatt på tekstilimport. Dette er konkurransevridende og vil føre til tapt omsetning og arbeidsplasser i norske handelsbedrifter. Arbeiderpartiet foreslår derfor en videreføring av dagens tekstiltoll og at merverdiavgift ilegges på netthandel fra 1. krone fra 1. januar 2020.

VIRKEMIDLER FOR KLIMAKUTT

Enova

Enovas rolle er å drive bransjene i Norge framover i retning lavutslippssamfunnet. Selskapet eies av Klima- og miljøverndepartementet, og er et sentralt virkemiddel for innovasjon og teknologiutvikling på veien mot å kutte utslipp samtidig som næringslivet må skape nye verdier.

Arbeiderpartiet foreslår å styrke Enova på flere områder. Vi foreslår **115 mill. kroner for å bidra til grønn omlegging i industrien**. Vi vil bygge ut ladestasjoner for at elbil skal være et reelt alternativ utenfor byene, men også for folk som bor i sameier og borettslag uten lademuligheter. Vi foreslår derfor også å styrke Enova med **100 mill. kroner til å bygge ut ladeinfrastruktur. Dette skal være en av Enovas topp tre prioriteter sammen med industri og CO₂-fond for næringstransporten**.

Et nytt CO₂-fond for næringstransporten

Næringstransporten står for to tredjedeler av utslippene i transportsektoren.

Arbeiderpartiet vil derfor øremerke deler av CO₂-avgiftene næringstransporten betaler til investering i ny teknologi. Vi oppretter et fond hvor avgiftsinntektene settes inn og lar næringen selv administrere investeringene.

Da fortsetter forurensere å betale og transportbedriftene får en belønning ved å melde seg inn i fondet. På den måten får de mer penger til å bytte ut gammel med ny, klimavennlig teknologi. Som motytelse for at staten skal si i fra seg inntekter fra CO₂-avgiften må næringslivet signere på en garanti for utslippskutt. Potensialet er kutt på 30 prosent av klimautslippene fra næringstransporten innen 2030.

Derfor foreslår vi å sette av **1 milliard kroner til CO₂-fondet for næringstransporten i 2020**. Dette finansieres delvis gjennom nye bevilgninger, og delvis gjennom en omprioritering fra budsjettet til Enova.

Fra vei til sjø og bane

Flere varer må fraktes på sjø eller bane. Derfor prioriterer Arbeiderpartiet **opprustning av havner og kystinfrastruktur**. Med mer effektive havner kan omlastingen skje raskere og sjøtransport blir mer attraktivt. I tillegg **styrker vi jernbanen** gjennom økte midler til planlegging av investeringer, drift og vedlikehold, og tilskudd for **overføring av gods fra vei til sjø og bane**.

CO₂-fond for næringstransporten

Næringslivet ønsker å inngå en bindende miljøavtale med myndighetene, hvor næringslivet forplikter seg til konkrete ambisiøse utslippskutt. Motsatsen fra myndighetene er at bedrifter som omfattes av avtalen unntas for CO₂-avgift på drivstoff i avtaleperioden, og i stedet betaler medlemsavgift til et CO₂-fond. Størrelsen på medlemsavgiften gjenspeiles av CO₂-avgiften, slik at forurenser fortsetter å betale med denne modellen. Forskjellen er at inntektene går til fondet, i stedet for til staten. CO₂-fondet sørger for reduserte utslipp ved å mobilisere bedriftene og tilby støtte til gjennomføring av miljøtiltak.

Skape jobber	Mill. kroner
Enova	215,5
Innovasjon Norge – Miljøteknologiordningen	434,5
Maroff	10
Kondemneringsordning/flåtefornyelse	40
Bioøkonomiordningen	30
Reiselivssatsing	30
Klyngeprogrammet	15
Pilot-H – helsenæring	50
SIVA – katapult helseteknologi	25
SIVA – katapult	20
Forskningssenter for næringsrettet digitalisering	10
Strategi for fiskeindustri	50
Mattilsynet	20
Skogplanting	10
Klimatilpasning og beredskapslagre	30
Nordsjøplan	10
Satsing på hestenæringen	100
SUM	1100

Fra vei til sjø og bane	Mill. kroner
Tilskudd til effektive og miljøvennlige havner	51
Tilskudd til fiskerihavneanlegg	50
Tilskudd til overføring av gods fra vei til sjø	50
Fiskerihavner: Nyanlegg og større vedlikehold (hvorav 30 mill. Andenes Fiskerihavn)	100
Kystverket – større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	50
Oppstartsmidler Stad skipstunnel	7
Drift og vedlikehold – jernbane	200
Planlegging av investeringer – jernbane	50
Investeringer – jernbane	200
Tilskudd til godsoverføring fra vei til jernbane	50
SUM	808

**Sterkere
satsing for å
frakte gods på
sjø og bane**

Biodrivstoff

Økt bruk av biodrivstoff er den enkleste og rimeligste løsningen for å redusere klimagassutslipp i næringstransporten. Dette gjelder særlig for lang- og tungtransport på vei og nærtransport for skip. For fly er biodrivstoff trolig den eneste mulige klimaløsningen i perioden fram til 2030. Regjeringen stikker kjepper i hjulene for mer bruk av biodrivstoff, ved å ilegge veibruksavgift for all type biodrivstoff. Arbeiderpartiet vil at avgiftssystemet skal motivere til mer bruk av biodrivstoff, slik at innblanding øker mot 2030. Derfor foreslår vi at **biodrivstoff utover omsetningskravet ikke skal avgiftsbelegges**. Det skal gis ikke avgiftsfritak for biodrivstoff med høy avskogingsrisiko, enten det er innenfor eller utenfor omsetningskravet.

Ny investeringsordning for kommunene

Norske kommuner spiller en sentral rolle i å nå klimamålene. Mange av Arbeiderpartiets ordførere har signert lokale klimakontrakter. Lokalpolitikere har et ansvar i å få ned lokale klimavtrykk. De må i større grad også få virkemidlene til det. De fleste kommunale investeringer har et langsiktig perspektiv. En skole som bygges i 2020 står fremdeles i nullutslippssamfunnet vi sikter mot i 2050.

Arbeiderpartiet foreslår en **ny ordning for flere grønne investeringer i norske kommuner**. Kommunalbanken gir allerede grønne lån til kommuner i dag. Fordelen ved å velge grønt framfor grått, er imidlertid bare 0,1 prosentpoeng lavere rente. Arbeiderpartiet foreslår at fordelene til sammen blir et halvt prosentpoeng. Renterabatten skal gjelde for lån inntil 250 mill. kroner per investering. Dette beløpet tilsvarer f.eks. en mellomstor skole. Ordningen anslås å kunne redusere klimautslipp med 2,3 mill tonn CO₂-ekvivalenter for perioden 2021-2030.

Innovative og klimariktige innkjøp

Offentlige innkjøp må i større grad oppfylle viktige mål om innovasjon, miljø- og klimaforbedringer og et seriøst arbeidsliv. Flere studier viser stort potensiale for utslippskutt ved å sette miljøkrav til offentlige anskaffelser. I 2017 stod offentlige anskaffelser for CO₂-utslipp tilsvarende 11,2 millioner tonn, ifølge Asplan Viak.

Vi foreslår derfor **25 mill. kroner til en sterkere ordning for risikoavlastning for innovative offentlige innkjøp**.

Satsing på kollektivtransport

Toget er en viktig del av framtidens utslippsfrie samfunn, samtidig som det skal være et godt tilbud for pendlere og andre reisende. Jernbanen må bygges ytterligere ut og vi må vedlikeholde bedre den jernbanen vi har. Større etterspørsel gjør at det må anskaffes flere tog.

Arbeiderpartiet vil ha sterkere styring og samordning av norsk jernbane. Vi ønsker derfor ikke regjeringens oppsplitting og privatisering. Vi vil avvise EUs fjerde jernbanepakke når denne blir lagt fram for Stortinget.

Regjeringen setter av for lite penger til både drift/vedlikehold og til investeringer på jernbanen. I tillegg får planlegging av nye jernbaneprosjekter et stort kutt i regjeringens budsjettforslag.

Derfor foreslår vi en **større satsing på jernbane, og en styrking av bevilgningene til jernbaneformål**.

Arbeiderpartiet mener staten må bidra i større grad til store kollektivinvesteringer i de store byene (Fornebubanen, Bybanen til Fyllingsdalen, Metrobussen i Trondheim og Bussveien på Nord-Jæren).

Derfor foreslår vi at **den statlige andelen skal være 70 prosent til store kollektivprosjekter i de største byene**.

Kollektivtransport

	Mill. kroner
Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter	165
Drift og vedlikehold – jernbane	200
Planlegging av investeringer – jernbane	50
Investeringer – jernbane	200
SUM	615

Karbonavgift

Å sette en pris på forurensing er det mest effektive virkemiddelet i klimapolitikken. Når det å forurense blir dyrere vil færre har råd til å forurense. Konsekvensen er redusert forurensende aktivitet, økt bruk av alternativer med lite utslipp. **Derfor foreslår Arbeiderpartiet å øke CO₂-avgiften med 7% i 2020, sammenlignet med 2019.**

Bilister har fått en betydelig økt kostnad som følge av regjeringens iherdige bompengefinansiering av samferdselsprosjekter. Inntil bedre fordelingsmekanismer er på plass, reduserer vi derfor veibruksavgiften tilsvarende. Arbeiderpartiet ønsker å spille på lag med næringslivet i det grønne skiftet. Det betyr at vi inviterer til en avtale med industrien for elektrolyse og metallurgiske prosesser, hvor industrien går med på en gradvis opptapping til full CO₂-avgift over en fireårsperiode.

KOMPETANSE FOR FRAMTIDA

Arbeiderpartiet vil ikke akseptere at folk skyves ut og ikke får ta del i arbeidsfellesskap, fordi kravene til kompetanse øker eller endrer seg.

Uten at fellesskapet tar et større ansvar for at folk skal få utvikle kompetansen de trenger for å stå i jobb, blir det opp til sjefen og størrelsen på hver og én av oss sin lommebok. Det vil øke forskjellene mellom folk og svekke næringslivet.

Kompetansemilliarden

Det er et politisk ansvar å sørge for at alle får mulighet til å lære og oppdatere sin kompetanse. Livslang læring må bli en del av den norske modellen, slik at arbeidsgivere og staten tar ansvar sammen med den enkelte arbeidstaker.

Da trengs et skikkelig løft for kompetanse. Arbeiderpartiet av **1 milliard kroner i økte midler i budsjettet for 2020** for økt kompetanse, både for de som allerede er i jobb og de som vil i jobb.

Blant annet vil vi ta initiativ til et **program for arbeidslivsdrevet kompetansebygging, inkludert å opprette et kompetansefond på 150 mill. kroner** i samarbeid med partene i arbeidslivet. Fondet skal bidra til å finansiere deltakelse i etter- og videreutdanning og være styrt i et trepartssamarbeid.

En vellykket kompetansereform handler om helhet i tiltakene, og samarbeid mellom partene i arbeidslivet, ulike tilbydere av kurs- og utdanningstilbud, med NAV og med andre offentlige aktører. Arbeidstakere skal gjennom avtaler i arbeidslivet, sikres rett til etter- og videreutdanning.

Vi vil sørge for at fagskoler, universiteter og høyskoler utvikler tilbud som er relevante for arbeidslivet og setter av egne midler til dette og til egne programmer for utsatte bransjer. I første omgang ønsker vi egne **bransjeprogrammer** for varehandelen, transportsektoren og innen maritim sektor. Utviklingen går i en retning det det blir mindre klare skiller mellom lærings ved utdanningsinstitusjoner og læring i arbeidslivet, mellom «førstegangsutdanning» og det vi vanligvis tenker på som «etter- og videreutdanning». Vår satsing på kunnskap og ferdigheter er arbeidslivsnær, og skal gi vanlige arbeidstakere påfyll av relevant kompetanse i møte med nye behov i arbeids- og næringsliv.

En milliard mer til yrkesfag

Norge trenger flere fagarbeidere i årene som kommer.

Arbeiderpartiet vil sette av **1 milliard kroner over fire år for å sikre at flere velger å bli fagarbeidere**. For 2020 betyr dette 250 millioner kroner. Dette skal blant annet gå til **bedre utstyr i yrkesfagundervisningen, økt lærlingtilskudd, praksistilskudd og stipend for å få flere dyktige fagarbeidere til å bli yrkesfaglærere**.

Vi vil innføre en **nasjonal læreplassgaranti** for alle kvalifiserte søkere med ungdomsrett. Vi kan ikke lenger godta at 7-8.000 søkere hvert år blir stående i kø uten å få læreplass til å fullføre utdanningen sin. For å innføre en nasjonal garanti trenger vi flere store prosjekter å lære av, slik Nordland Fylkeskommune er i gang med fra høsten 2019. **Vi vil også rekruttere nye lærebedrifter**, og setter av penger til det.

For at yrkesfagene skal være attraktive må det også finnes gode muligheter til å videreutvikle sin kompetanse som fagarbeider. Vi foreslår å opprette **1000 nye fagskoleplasser**, og styrke tilbudet til **etter og videreutdanning for fagskolelærere**.

En god yrkesfagopplæring må begynne med **mer praktisk læring allerede fra 1.skoleår** og gjennom hele grunnskolen. Å la elevene lære med både hode og hender vil gi bedre læring for alle elever.

Kompetansemilliarden	Mill. kroner
Partsstyrt kompetansefond	150
Tre nye bransjeprogram: varehandel, transport og maritim kompetanse	45
Desentraliserte utdanningstilbud over hele landet	10
Utvikling av tilpassede etter- og videre utdanningstilbud på fagskolene	10
Etter- og videreutdanning for fagskolelærere	10
Utvikling av tilpassede etter- og videreutdanningstilbud på universiteter og høyskoler	25
Styrke studieforbundene	10
Arbeidsmarkedstiltak	142
Styrket oppfølging av unge utenfor arbeidslivet	83
Omprioritere etter- og videreutdanning for lærere til klasseledelse, bærekraftig utvikling, digital kompetanse og praktiske og estetiske fag	200
Mer arbeidsrettet introduksjonsprogram	10
Mer arbeidsrettet norskopplæring	20
Jobbsjansen	50
Språkpraksisplasser	10
3000 nye studieplasser	164
100 rekrutteringsstillinger (phd) ved universiteter og høyskoler	44
1000 nye fagskoleplasser	47
Styrke profesjonsutdanningene over hele landet	15
SUM	1 045

Yrkesfagmilliard	Mill. kroner
Øke læringstilskuddet med 2000 kr per lærling	45
Pilotprosjekt: nasjonal læreplassgaranti	50
Rekruttering av lærebedrifter (ny ordning)	15
Oppdatert og moderne utstyr i undervisningen	100
Tilskudd til bedrifter for å gi elever praksis	20
Stipend for at flere fagarbeidere skal bli yrkesfaglærere	20
Pilotprosjekt: hospitering for rådgivere i ungdomsskolen for med kunnskap om yrkesfag	2,50
SUM	252,50

**3000 nye
studieplasser
i 2020**

Flere studieplasser

Arbeiderpartiet vil ha en langt større satsing på utdanning til flere, og foreslår å opprette **3000 nye studieplasser i 2020**, med særlig vekt på områder som er strategisk viktige for vår felles velferd og for grønn omstilling – lærerutdanningene, sykepleier og helse- og sosialfagene, IKT, teknologi og realfag.

Flere fagskoleplasser

Samfunnet har stort behov for den kompetansen fagskolene tilbyr. Arbeiderpartiet vil ha en langt større opptrapping av nye studieplasser og en videreutvikling av tilbudet. Derfor foreslår Arbeiderpartiet **1000 nye fagskoleplasser i 2020** og en satsing på **fagskolelæreres kompetanse**.

Forskning og innovasjon

Arbeiderpartiet etterlyser særlig en sterkere satsing på forskning innen klima og bærekraft, bioøkonomi og de marine og maritime næringene, IKT og datasikkerhet og til fagmiljøene som skal utdanne og utvikle samfunnet og institusjonene våre. Vi vil styrke forskningsinnsatsen og den kunnskapsbaserte samfunnsutviklingen, gjennom **150 mill. kroner til forskning for klima, bærekraft og nye næringer**, inkludert nye programmer i Forskningsrådet og etablering av nye toppforskningssentre.

Arbeiderpartiet øker en satsing på **100 nye rekrutteringsstillinger i universitets- og høyskolesektoren**. Stillingene skal utvikle profesjonene, øke omfanget av og kvaliteten på forsknings- og innovasjonsarbeidet i helse- og omsorg, bidra til en god innføring av 5-årig lærerutdanning og utvikle flere solide fagmiljøer innen IKT, teknologi og realfag.

Høyere utdanning og forskning	Mill. kroner
3000 nye studieplasser	164
100 rekrutteringsstillinger (PhD)	44
Bedre veiledning og oppfølging av studenter	20
Styrke profesjonsutdanningene over hele landet	15
Forskning på klima, velferd og nye næringer – nye programmer i Forskningsrådet og toppforskningssentre	150
Psykisk helsetilbud for studenter	20
3000 nye grønne studentboliger	56
1000 nye fagskoleplasser	47
Etter- og videreutdanning for fagskolelærere	10
SUM	511

Redusere økonomiske forskjeller

Norge er blant landene i verden med minst økonomiske forskjeller. Det gjør at enkeltmennesker lettere kan lykkes hos oss, at samfunnet vårt klarer å skape flere verdier, og at tillitten mellom folk er sterkere enn i mange andre land.

De 30 prosent med lavest inntekt i Norge har fått dårligere råd siden 2013. Samtidig ser vi at de rikeste drar ifra, og blir enda rikere. Forskjellene øker, både når det gjelder inntekt og formue.

Arbeiderpartiet mener at hver eneste krone brukt på å gjøre forskjellene mellom folk mindre, er en investering i gode liv og i norsk konkurransedyktighet

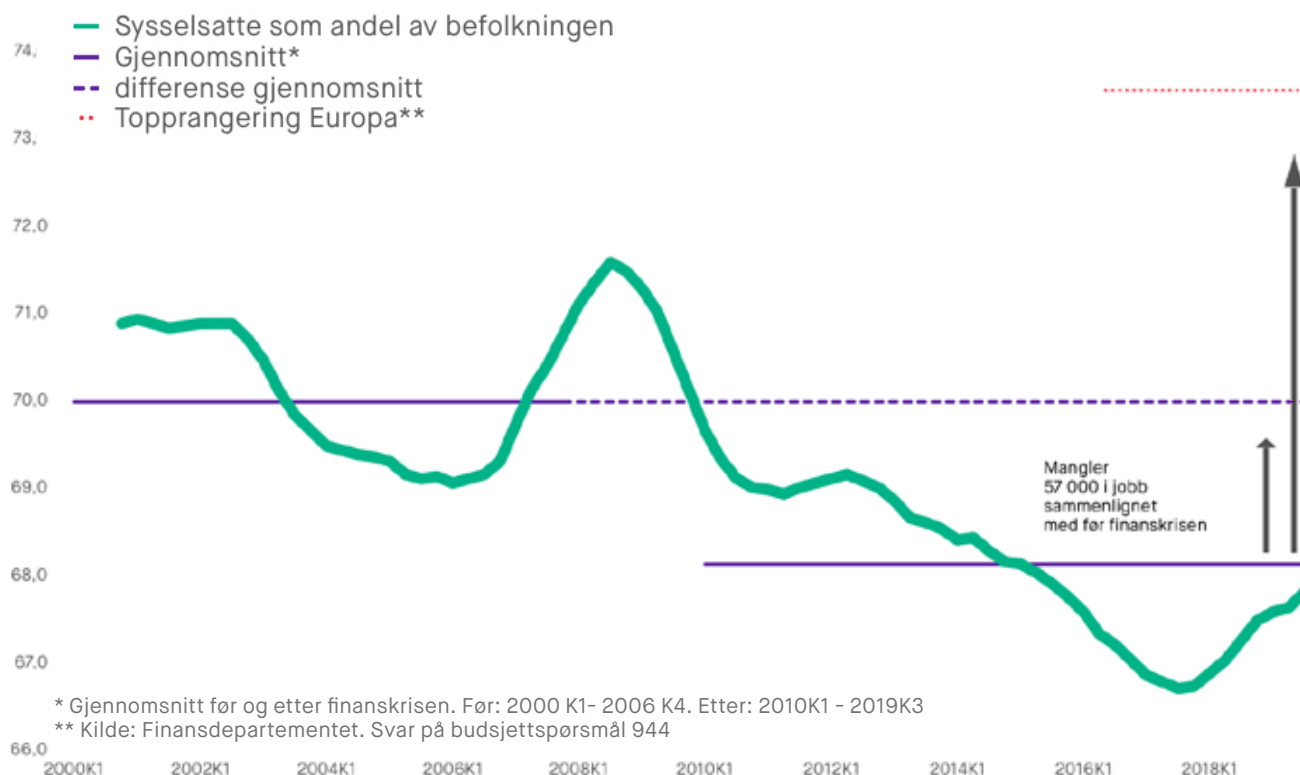
Sysselsatte som andel av befolkningen 15-74 år. Prosent. Kilde: SSB

Arbeidet mot økte forskjeller gjelder for alle politikkområder: Arbeidsmarkedet må inkludere flere. Skolene må bidra til at alle får brukt sine evner. Helsevesenet må være universelt og tilgjengelig. Ikke minst må skattesystemet omfordele – og ikke gi milliarder i gavepakker til landets rikeste.

FLERE I ARBEID OG FÆRRE PÅ TRYGD

Arbeid er det viktigste for å redusere økonomiske forskjeller mellom folk. Gjennom arbeid får du ta dine evner i bruk, og lønn til å forsørge deg og dine. Arbeid åpner dørene for å kjøpe bolig, og skape seg et hjem.

I 2009 var det bare Sveits og Island som lå foran oss på å ha høyest andel av befolkningen i jobb. Siden da har vi falt til 6. plass blant de europeiske landene. I dag må minst 200.000 flere i jobb for å nå europatoppen på sysselsetting.

En viktig del av oppgaven er å bidra til at det blir skapt flere arbeidsplasser (se kap. 1). En annen del er å sikre at flere får muligheten til å være i jobb.

Arbeiderpartiet mener at gode tider i norsk økonomi må brukes til å inkludere flere. Derfor foreslår vi **1000 nye tiltaksplasser for arbeidsmarkedstiltak**, samt **300 nye VTA-plasser**, samt en opptrappingsplan til VTA-behovet er dekket. Vi setter også av midler for målrettet å få **flere med innvandrerbakgrunn i arbeid**. Dette gjør vi blant annet ved å gjøre introduksjonsprogrammet mer arbeidsrettet, styrke arbeidet med språkpraksisplasser, og tiltak rettet mot hjemmeværende innvandrerkvinner for å få flere i kvalifisering og jobb.

Uten oppdatert og relevant kompetanse risikerer arbeidsføre personer å bli skjøvet ut av arbeidslivet. Når vi over tid har sett en nedgang i andel folk i jobb, er det særlig blant menn i sin beste alder at nedgangen har vært stor. Arbeidsmarkedet har blitt tøffere for folk med kort utdanning. Det krever nye politiske løsninger

For å unngå økende forskjeller mellom folk som er i arbeidslivet og de som vil inn, foreslår Arbeiderpartiet en kompetansereform, med satsinger som både innebærer at folk skal «lære på jobb» og «lære på vei til jobb». Reformen er nærmere beskrevet i kap. 1.

Vi foreslår også å kutte kontantstøtten, fordi den bidrar til å holde kvinner med innvandrerbakgrunn hjemme fremfor å gi dem en vei til arbeid og egen inntekt.

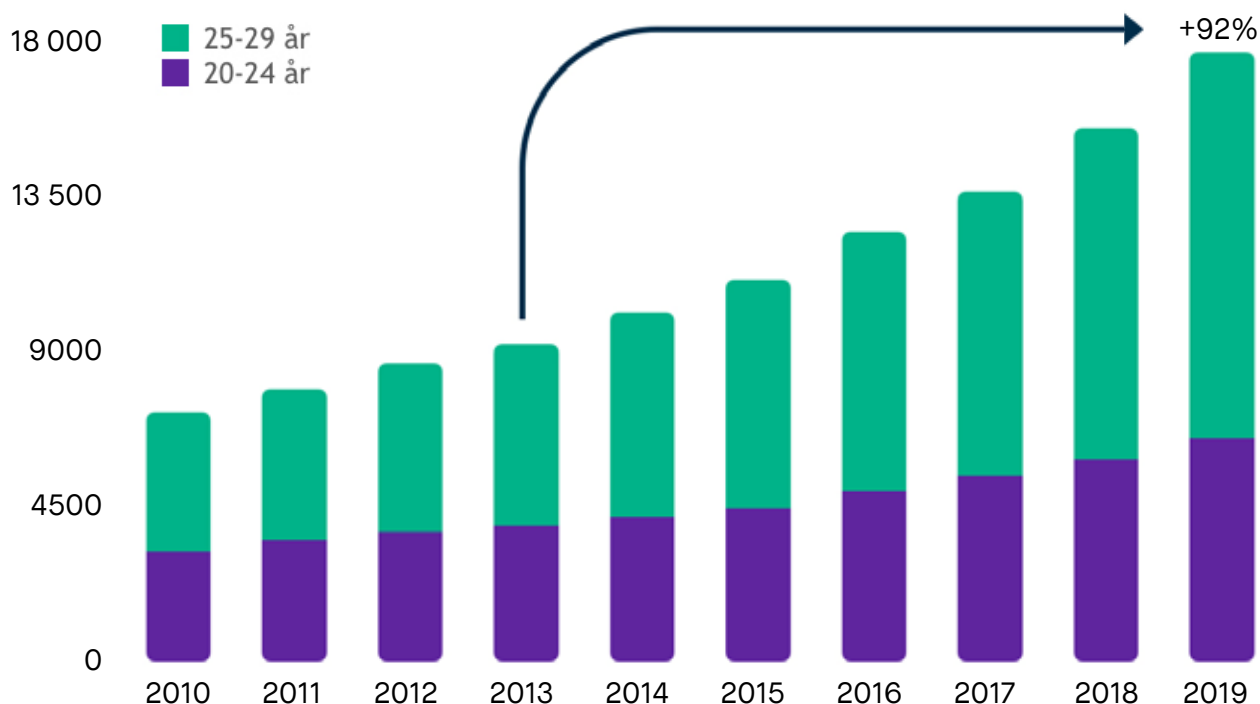
Unge uføre

Høyreregjeringen har gjennom sju år ført en politikk som er dobbelt usosial. Først ved at mange som vil i jobb, ikke kommer i jobb. Deretter ved at de som ikke er i jobb, får kutt i ytelsene sine. I år er det særlig unge på arbeidsavklaringspenger som rammes.

Det settes ny uførerekord, særlig blant unge. I 2020 passerer vi for første gang 100 milliarder kroner i utbetalinger til uføretrygd. Siden 2013 har det blitt 4 nye unge uføre, hver eneste arbeidsdag.

Derfor sier vi **nei til å kutte i ytelsene til unge på AAP**, slik høyreregjeringen har foreslått. I stedet vil vi ha en **aktivitetsreform** for unge, med tett oppfølging av blant annet de som går på AAP. Unge uføre som kan jobbe helt eller delvis skal ha en **jobbgaranti**.

Antall unge uføre. Kilde: NAV

**En ny, nasjonal
modell for et seriøst
arbeidsliv må stille
større krav til bruk av
læringer, fagarbeidere
og norsk språk på
arbeidsplassen**

Heltidskultur

Svært mange som jobber deltid, ønsker egentlig å jobbe heltid. Både fordi det gir mer forutsigbarhet for lønn, men også arbeidsfellesskap og –oppgaver. Vi setter av en **heltidspott på 60 mill kroner for å redusere andelen deltid i samarbeid med partene i arbeidslivet.**

EN LØNN OG EN PENSJON Å LEVE AV

I andre europeiske land snakkes det om «working poor», altså personer som har lønnsnivende arbeid, men der kontrakten er midlertidig, deltid eller innleie – og lønna ikke strekker til. En del av disse har opptil flere jobber for å ha en lønn det går an å leve av. Ifølge EUs utredningsbyrå, gjelder dette én av 10 arbeidstakere i deres medlemsland.

I Norge har de aller fleste arbeidstakere ordna forhold og en ordentlig lønn. Men når de med lavest lønn opplever reallønnsnedgang, er det et faretegn. Når organisasjonsgraden synker får det betydning for norsk arbeidsliv. Generelt har organisasjonsgraden sunket til under 50 prosent, i privat sektor er enda færre organisert – under 40 prosent, og på mange arbeidsplasser er den også langt under dette.

Et organisert arbeidsliv er førstelinjeforsvaret mot useriøse arbeidsgivere, sosial dumping og arbeidslivskriminalitet. Det er dokumentert at lønningene på en arbeidsplass stiger med 14-15 prosent, når mer enn halvparten av de ansatte er fagorganisert. For ordna forhold og en lønn å leve av, er økt fagorganisering sentralt.

Regjeringen har likevel i årets statsbudsjett opphevet et stortingsvedtak fra 2018 om å bidra til å øke organisasjonsgraden.

Derfor foreslår vi å **doble fradraget for fagforeningskontingenten.**

Sammen med forslag vi har fremmet i Stortinget om blant annet kollektiv søksmålsrett og innstramminger på bruk av gjennomsnittsberegning av arbeidstid og innleid arbeidskraft (*slik at det er bedrifter med tariffavtale med fagforening med innstillingsrett som har anledning til å avtale dette*), gir det fagforeningene en sterkere posisjon. Det vil

også kunne gjøre det mer attraktivt å være organisert.

For bekjempe sosial dumping og arbeidslivskriminalitet, vil vi ha satt i gang en storrengjøring i norsk arbeidsliv. Vi vil at det skal utvikles **en nasjonal modell for seriøst arbeidsliv**, etter inspirasjon fra arbeidet i Ap-styrte fylker som Telemark, Trøndelag, Rogaland og Oslo, blant annet med krav om:

- Opptopping av bruk av læringer til 10 prosent utførte arbeidstimer
- 50 prosent arbeidstimer utført av fagarbeidere
- Norsk språk blant nøkkelpersonell på alle arbeidslag

Denne modellen må utvikles i samarbeid med partene i arbeidslivet.

Vi setter av penger til å **styrke Arbeidstilsynet, Politiets og Skatteetatenes innsats mot arbeidslivskriminalitet og sosial dumping** med 138,5 mill. **Overtredelsesgebyrene i Arbeidstilsynet** øker med 10 mill kr ved å som følge av at tilsynet styrkes i vårt budsjett. Arbeiderpartiet foreslår også å opprette et **nytt Arbeidslivskriminalitetssenter**, for å nå målet om at hele landet skal dekkes av slike sentre.

For vanlige arbeidsfolk som pendler, **vil vi øke pendlerfradraget.** Vi setter egenandelen til 17 000 kroner, som er 6100 kroner lavere enn regjeringen. I tillegg styrker vi flyrutetilbudet på kortbanenettet.

En verdig alderdom handler også om å få en pensjon det går an å leve av. Vi kommer derfor til å foreslå at **fremtidige pensjoner reguleres som snitt av lønns- og prisvekst**, i tråd med pensjonsreformen. Dette for å unngå situasjonene fra de siste årene, der verdien av pensjonene har gått ned, mens verdien av lønn har økt. Vi foreslår også at **pensjon skal opptjenes fra første krone** innen ordningen med obligatorisk tjenstepensjon, slik at 1 million nordmenn får høyere pensjonsopptjening.

Høyreregjeringen velger heller å subsidiere de som kan spare selv til egen pensjon med opptil 9000 kroner i året, gjennom skattefordelen i

individuell pensjonssparing (IPS). Ordningen er med på øke forskjellene mellom folk også i pensjonstilværelsen. Denne praksisen er Arbeiderpartiet mot og foreslår derfor å **avskaffe IPS**.

Vi foreslår heller at **minstepensjonen for enslige pensjonister økes med 4000 kr fra 2020**.

ET STED Å BO

Et godt liv handler også om å ha et hjem. Mulighetene til å kjøpe seg egen bolig er svært skjev fordelt.

For studenter har tilgang på studentboliger stor betydning. Det kan også virke prisregulerende på leiemarkedet for studentene. Derfor foreslår vi **3000 nye studentboliger**.

Kommunene har flere virkemidler for å legge til rette slik at det kan bygges boliger med god kvalitet for alle. Ordningene i Husbanken må brukes mer aktivt. Staten skal legge til rette for dette. Vi vil utvide **Husbankens utlånsramme med 9 milliarder kroner, og sørge for at unge førstegangsetablerere blir en egen målgruppe for Husbanken**. Vi foreslår også å **øke bostøtten med 100 millioner kroner**, slik at flere kan få bostøtte og flere kan få mer i bostøtte.

Områdesatsinger i ulike storbyer i Norge kan bidra til å løfte nærmiljøer, og redusere barnefattigdom og arbeidsledighet. Et godt samarbeid mellom stat og kommune der innsatsen for å få flere ut i jobb, gode utdanningsløp for ungdom og nærmiljøtiltak styrkes, fører til mindre forskjeller og færre utsatte nabolag der dårlige levekår går i arv. Vi foreslår å **styrke og utvide områdesatsingen med 50 millioner kroner, utover regjeringens forslag for Groruddalen, Oslo indre øst, Oslo sør, Drammen, Bergen, Stavanger og Trondheim**.

LIKESTILLING

Likestillingen er satt i revers. Regjeringen inntar ingen pådriverrolle for å sikre likestilling verken i arbeidslivet, for minoritetsjenter, eller når det gjelder økonomisk likestilling. De har også avvist et nytt mannsrolleutvalg. Arbeiderpartiet vil ha en offensiv likestillingspolitikk der kunnskap og utvikling prioriteres i alle deler av landet. Innsatsen for hele og faste stillinger, mot sosial kontroll av minoritetsjenter, og for økonomisk likestilling trengs.

For å styrke arbeidet med likestilling **bevilger vi mer til likestillingssentrene, setter av penger til et forsterket trepartssamarbeid og støtter FOKUS** sin markering av at Beijing-erklæringen og handlingsplan om kvinners rettigheter blir 25 år i 2020. **Likestillings- og diskrimineringsombudet får også økt handlingsrom i vårt budsjett. Det samme får arbeidet for lesbiske, homofile, bifile, transpersoner og interkjønn**. Vi styrker også likestillingsinnsatsen over kulturbudsjettet, med en ekstra bevilgning til Balansekunst.

Faste hele stillinger er mye av grunnlaget for den norske arbeidslivsmodellen. Mange arbeidstakere, særlig i kvinneorienterte yrker innen helse og sosial, har en daglig og ukentlig kamp for å sikre seg vakter og stillingsbrøker som til sammen nærmer seg en hel stilling. Dette er etter vårt syn ikke akseptabelt og vi mener vi må **forsterke innsatsen for å skape en heltidskultur**. Arbeid er også et hovedfokus i kulturbudsjettet der **kunstnerøkonomien gis et løft**.

Likestilling	Mill. kroner
Heltidspott	60
Sosial kontroll: tilskudd til frivillige organisasjoner	15
Likestillingssentrene	15
Trepartssamarbeid for likestilling	5
Likestilling mellom kjønn (NGO)	5
LHBTI-organisasjoner	10
Likestillings- og diskrimineringsombudet	15
Balansekunst	10
Kvinner/likestilling, seksuell/reproduktiv helse	75
FNs befolkningsfond (UNFPA), seksuell/reproduktiv helse	75
Redusere barnehageprisen	229
3200 flere barnehageplasser	331
SUM	845

UNIVERSELL OG OFFENTLIG VELFERD

En viktig del av det å redusere økonomiske forskjeller mellom folk er også et universelt helsevesen og en god, gratis skole som er felles for alle – ikke økt privatisering eller kommersialisering. Dette omtales under kapittel 3: «Velferd for alle, uansett hvor du bor».

Det samme gjelder ordninger som gir enkeltgrupper fritak for egenandeler i møte med helsevesenet.

Nedenfor følger andre sosiale satsinger som også har betydning for budsjettet.

Sosiale satsinger:

Utstyrsbibliotek

Alle barn og unge må få delta på kultur- og fritidsaktiviteter. BUA-ordningen med «utstyrsbibliotek» som sikrer profesjonelt og gratis utlån av sports- og fritidsutstyr, som bidrar til økt fysisk aktivitet, inkludering og smart ressursbruk prioriteres. Vi er opptatt av å senke tersklene for deltakelse slik at flest mulig kan ta del.

Derfor ønsker vi å styrke **BUA -ordningen med 45 mill. kroner**. I tillegg styrker vi **barne- og ungdomsorganisasjoner med 5 mill. kroner**.

Migrenemedisin

Arbeiderpartiet tar migrenepasienter på alvor og ønsker å sørge for at de med kronisk migrene endelig kan få hjelp med en effektiv forebyggende medisin. Det er uakseptabelt at privatpersoner må betale over 5000 kroner per måned for å få tilgang på en medisin de er helt avhengig av for å fungere i hverdagen.

Derfor foreslår vi å **sikre tilgang til migrenemedisin** ved å sette av de nødvendige midlene på neste års statsbudsjett

Avvise usosiale kutt

Arbeiderpartiet støtter ikke regjeringens foreslått kutt på brillestøtte eller tannreguleringer til barn. Heller ikke kuttene i AAP til unge. På disse områdene sikrer vi nødvendige midler i budsjettet for å opprettholde dagens ordninger.

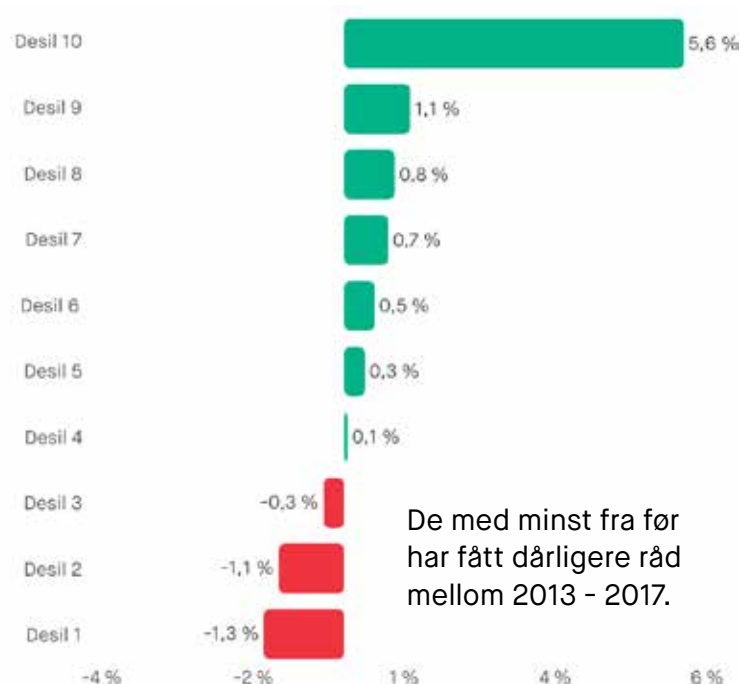
OMFORDELENDE SKATTER

De økonomiske forskjellene mellom folk øker i Norge. Både forskjeller i inntekt og forskjeller i formue. De topp 10 prosent med størst formue eide nærmere 60 prosent av den private formuen i Norge i 2016. Den aller rikeste 1-prosenten eide 21 prosent av all formue. Med andre ord – hver femte krone i Norge som er plassert i formue er eid av den rikeste prosenten.

Økte økonomiske forskjeller er et samfunnsproblem. Det største problemet er at bakgrunn og lommebok i større grad avgjør hvordan det går med deg i livet. Land med store økonomiske forskjeller mellom folk har også mer psykisk og fysisk sykdom. Dersom du fødes inn i en familie med lav inntekt kan du forvente å leve kortere, og ha flere helseplager, enn om du har høy inntekt. Det er grunnleggende urettferdig. I tillegg fører konsentrasjon av formue til konsentrasjon av makt. At enkeltindivider kan kjøpe seg til mer innflytelse er en trussel mot demokratiet.

Forskjellene øker fordi de rike drar ifra. Store formuer er som en snøball som begynner å rulle. Med vekst i avkastning blir formuene bare større og større. Høyreregjeringen øker farten på denne snøballen. De har gitt de aller rikeste nærmere åtte milliarder kroner i samlet skatteutt siden 2014. Summen av nye skatteutt i de årlige budsjettene er nå oppe i 25,5 milliarder kroner. Men skatteutt fra 2014 henger fortsatt ved og fortsetter og gir økte formuer for de som har mest år for år. Akkumulerte skatte- og avgiftskutt er oppe i 107 milliarder kroner. Norges rikeste har dermed fått en gavepakke fra regjeringen tilsvarende halve årets uttak fra oljefondet.

Husholdningenes inntekt etter skatt per forbruksenhet.
Kilde: SSB og St. Meld 13 Figur 2.7C

Andelen av totalformuen til topp 10 og 1 prosent. Kilde: SSB

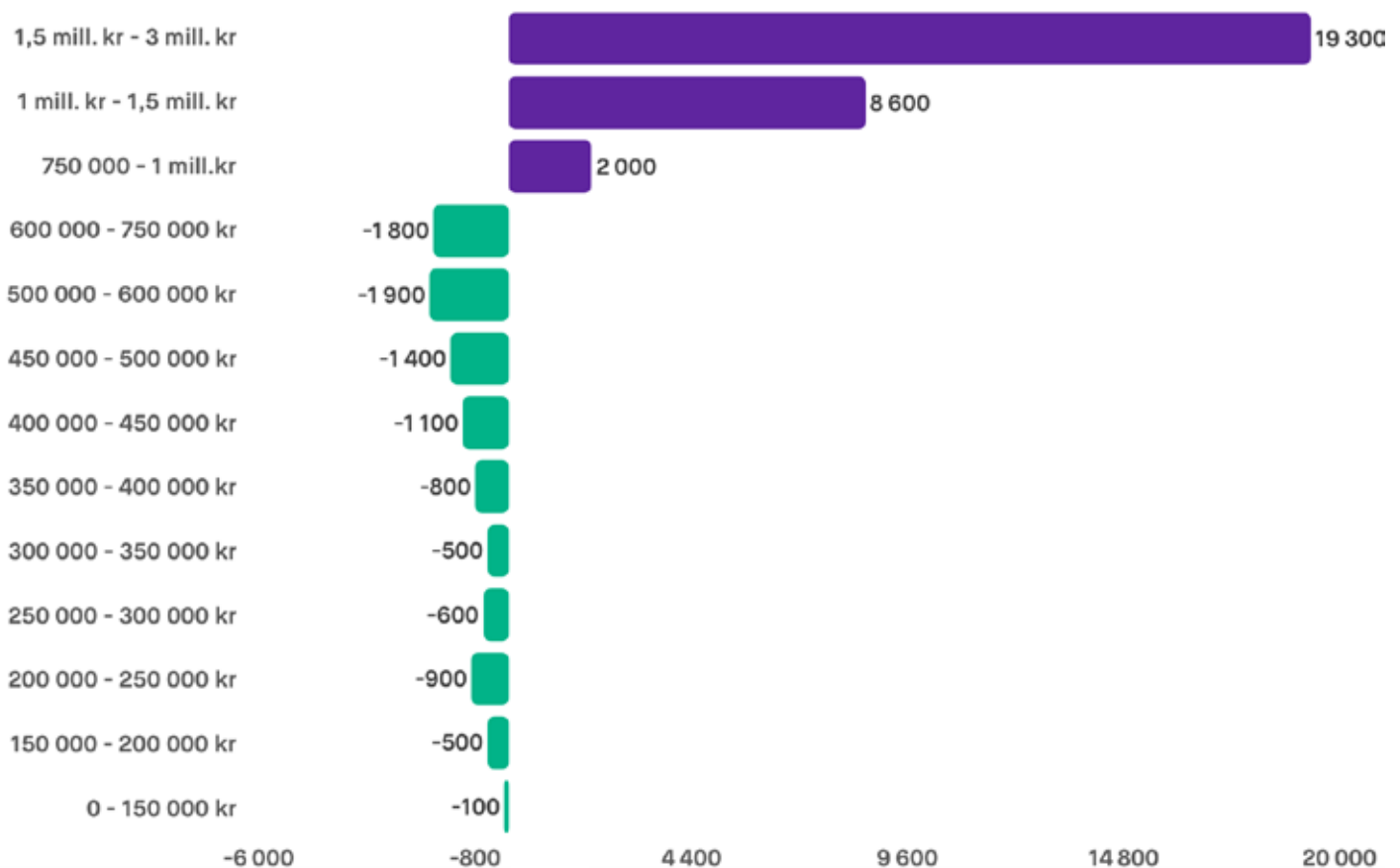

Arbeiderpartiet mener dette er urettferdig. De som har de sterkeste skuldrene skal bære den sterkeste børa. **Vi vil ha mer skatt til dem som tåler det, og mindre skatt til dem som trenger det.**

Derfor øker vi formuesskatten for de rike. I en fersk rapport slår SSB fast at skattesystemet er mindre omfordelende nå enn da Solberg tok over i 2013. Arbeiderpartiet mener dette er å gå i feil retning og gjør derfor skattesystemet mer omfordelende i vårt alternative budsjett.

Tabellen nedenfor viser hvordan vårt skattesystem slår ut i inntektsstigen. Verdien av pendlerfradrag og vårt rause fagforeningsfradrag er ikke inkludert i disse tallene.

**Endring i inntektsskatt med Arbeiderpartiets forslag for 2020. Kroner per person.
Minus betyr skatteletter.**

**Mer rettferdige
elbilfordeler
og bygge flere
ladestasjoner**

OMFORDELLENDE AVGIFTSENDRINGER

Elbilpolitikken i Norge begynner å gi resultater. I år er 45 % av alle nye biler en elbil. I 2020 forventes flertallet av solgte biler å være elbiler. Etter omleggingen til nytt målesystem for bilers klimagassutslipp, er tallene blitt mer treffsikre. Regjeringen har oppdatert engangsavgiften, med den konsekvens at enkelte fossildrevne biler blir billigere. For å sikre konkurransekraften til elbiler øker vi **CO₂-komponenten i engangsavgiften med 20%**. Samtidig krever vi at **rekkevidden for ladbare hybrider må være 100 km før fullt vektfradrag inntreffer**. Rabatten bestemmes ut i fra avstanden opp til dette kravet. Dette sikrer konkurransekraften til elbilen og stø kurs mot målet om at alle nysolgte biler skal være elbiler i 2025.

Elbilpolitikken skyggeside er at ikke alle får ta del i godene. Selv om elbilen er kraftig subsidiert må du fremdeles ha råd til å kjøpe bilen i utgangspunktet. Dagens elbilfordeler favoriserer de som har råd til å kjøpe nye og dyre biler. Arbeiderpartiet ser derfor ikke noen

grunn til å subsidiere de mest luksuriøse elbilene – de som har råd til dyre biler har også råd til å betale moms på dem.

I praksis betyr det at vi legger **merverdiavgift på elbiler, men med et fradrag på 600 000 kroner**. Dersom prisen på bilen overstiger dette beløpet, påløper det alminnelig moms på det overskytende beløpet. En bil som i dag koster 700 000 vil få ilagt moms for 100 000 kroner, slik at den nye kostnaden på bilen blir 725 000 kroner. Det er en prisøkning på 3,6 prosent.

Rekkevidden på elbilene har økt de siste årene, men mange steder i landet vårt er elbil fortsatt ikke et realistisk alternativ fordi avstandene er store og ladestasjonene få. Arbeiderpartiet vil få opp tempoet på utbygging av ladestasjoner og setter derfor av 100 millioner kroner til raskere utbygging. Fylkene med lavest dekning av ladestasjoner vil få prioritet.

Fakta om elbilfordeler

Fritak for merverdiavgift (innført 2001): ESA godkjente ordningen ut 2017, men er forlenget ut 2020 etter søknad fra Finansdepartementet. I 2020 gir fritaket en estimert mindreinntekt på 6,1 mrd. kr.

Arbeiderpartiet foreslår fortsatt fullt momsfritak for elbiler som koster mindre enn 600 000 kr. For dyrere elbiler foreslås det å innføre merverdiavgift (25 %) på beløpet over 600 000 kr.

Disse fordelene foreslås uendret i vårt budsjett:

- **Fritak for engangsavgift (innført 1990):** Blir beregnet ut fra vekt og utslipp av CO₂ og NOX.
- **Fritak for trafikksforsikringsavgift (tidligere årsavgift)**
- **Fritak for omregistreringsavgift (ved kjøp av bruktbil)**
- **Bompenger:** rabatt eller gratis passering. Stortinget har vedtatt at rabatten skal være på minst 50 %.
- **Parkering:** kommunene bestemmer rabatt, men Stortinget har vedtatt at elbiler maks skal betale 50 % av avgiften for fossile biler.
- **Ferger:** det er krav om minst 50 % rabatt for elbiler på både riksveg- og fylkesvegferjer.
- **Vrakpant:** dersom man vraker en fossil varebil og kjøper en elvarebil, øker vrakpanten fra 3 000 kr til 16 000 kr.
- **Firmabilbeskatning:** reduksjon på 40 % for el-bil.

Velferd for alle, uansett hvor du bor

Et land med arbeid og bosetting over hele landet er fundamentet for et sterkt fellesskap og for vår felles identitet. Framtidstro lokalt gjør Norge bedre nasjonalt. Derfor er Arbeiderpartiet både byenes og distriktenes parti. I generasjoner har vi vist at Norge lykkes best når vi står sammen – by og land, hand i hand.

KOMMUNER OG FYLKER

Barnehage, skole, eldreomsorg og helsetjenester er viktige i folks hverdag og det viktigste vi kan bruke fellesskapets penger på. For å bygge ut og styrke disse tjenestene mener Arbeiderpartiet vi må ha en sterk og forutsigbar kommuneøkonomi.

Kommunene har store uløste oppgaver innenfor sentrale velferdsområder. Regjeringen har i statsbudsjettet for 2020 presentert det dårligste økonomiske opplegget for de frie inntektene i kommunesektoren noe regjeringen har presentert de siste 15 årene. En realvekst på kun 0,3 prosent ifølge regjeringens egne tall. Regjeringen ruster ikke kommunene til å forberede seg på den sterke veksten i antall eldre vi vil se de neste årene.

Fylkeskommunene må settes bedre i stand til å styrke innsatsen på viktige områder som regionalt folkevalgt nivå har ansvaret for. Blant annet vil dette bety en økt innsats for videregående opplæring med vekt på yrkesfagene og et bedre tilbud innen kollektivtransport.

Derfor foreslår vi å:

- Øke de frie inntektene til kommunene med 2,5 milliarder kroner
- Øke de frie inntektene til fylkeskommunene med 500 mill. kroner
- Styrke toppfinansieringsordningen for ressurskrevende tjenester med 350 mill. kroner
- Øke regionale utviklingsmidler med 200 millioner kroner.

GOD HELSE OG LIVSKVALITET FOR ALLE

Våre offentlige, felles sykehus er bærebjelker i velferdsstaten. Gjennom gode økonomiske rammer for sykehusene vil Arbeiderpartiet sørge for at du alltid er trygg på å få den beste behandlingen når du blir syk. **Vi holder vårt sykehusløfte og setter av totalt 3 milliarder til sykehusene i 2020.** Det er 1,4 milliarder mer enn regjeringen. Årets budsjett fra regjeringen er et kuttbudsjett for sykehusene, med lavere aktivitetsvekst enn i fjor.

Dette vil føre til ytterligere sentralisering i sykehusene, som nå må planlegge for enda strammere budsjetter. I vårt sykehusbudsjett vil vi særlig satse på å styrke **ambulansetjenesten, det desentraliserte fødetilbudet og et forsvarlig psykisk helsevern i hele landet.** For at alle kvinner med over 90 minutters reisetid til nærmeste sykehus skal få med seg en jordmor i ambulansen foreslår Arbeiderpartiet **en tilskuddsordning som sikrer at alle eksisterende jordmorstillinger i kommunehelsetjenesten kan økes til heltidsstillinger.**

Motvirke todeling i helsevesenet

Det viktigste for å motvirke en todeling er at det offentlige helsevesenet har nok ressurser. Arbeiderpartiet sin opptrappingsplan innebærer **3 milliarder til sykehusene hvert år.**

Vi foreslår også å **avvikle privatiseringsreformen fritt behandlingsvalg.**

Det er en ordning som verken gir mer behandlingsskapasitet eller flere pasientrettigheter, men som tillater at private kommersielle aktører får frie tøyler på bekostning av offentlig helsesektor.

Vi innfører også å en **omsetningsavgift på private helseforsikringer på 5 prosent.** De som har råd til å betale for egne helseforsikringer, har også råd til å bidra til vår felles velferd.

Fastlegeordningen

Fastlegeordningen ble innført av Arbeiderpartiet og er grunnmuren i helsetjenesten. Hele 85 prosent av alle pasientene blir ferdigbehandlet hos fastlegen. Regjeringens satsning på fastleger er alt for svak. Nå er fastlegeordningen i krise. Halvparten av kommunene sliter med å rekruttere fastleger, og det rammer distriktskommunene mest.

Derfor foreslår vi **200 ekstra stillinger for allmennleger i spesialisering** (Alis) i 2020. En økning på **100 flere turnusstillinger** (LIS1-stillinger) for å øke antallet kvalifiserte leger. **100 millioner ekstra til å redusere listelengde** for leger med særlig utfordrende kroniske pasienter, mer bruk av **videokonsultasjon for fastleger**, og **bedre finansiering for kompliserte oppgaver overført fra sykehusene.** Til sammen utgjør vårt alternativ en **dobling av det regjeringen** er villig til å satse for å **redde fastlegeordningen.**

Mestring etter alvorlig sykdom

Habiliterings- og rehabiliteringstjenesten er nødvendig for at folk mestrer hverdagen etter slag, kreft og annen alvorlig sykdom. Regjeringen har ikke evnet å komme i havn med opptrappingsplanen for denne tjenesten, og foreslår å fjerne øremerkingen av midler til habilitering- og rehabilitering. **Arbeiderpartiet**

vil beholde øremerkingen til habilitering- og rehabilitering, fordi vi ser at kommuner rundt i landet ikke har fått bygget opp kapasiteten på sine tilbud.

Tannhelse for utsatte grupper

Arbeiderpartiet har mål om en gradvis utvidelse av den offentlige tannhelsetjenesten, og vil særlig skjerme grupper med spesielle diagnoser, svak økonomi og dårlig tannhelse for store tannlegeutgifter. Vi er bekymret for at regjeringens kuttpolitikk fører til økte sosiale forskjeller i tannhelse og retter derfor opp kuttet i stønad til tannregulering.

I tillegg foreslår vi å:

- Øke stønadene til grupper som får tannhelseproblemer etter sykdom med 50 mill kr
- Øke stønadene for de med lavest inntekt med 50 mill kr
- Utvide ordningen med offentlig tannhelse til 19 til 21-åringer, og innføre halv pris på offentlig tannhelse for de mellom 22 og 25 år

Ettervernet for rusavhengige

Dessverre ser vi at kommunene og sykehusene ikke settes i stand til å hjelpe rusavhengige som har vært gjennom vellykket behandling. Derfor foreslår vi **100 mill. kroner til å styrke ettervernet** for tidligere rusavhengige.

**Fysisk aktivitet
og skolefrukt
har positiv effekt
på læring for
barn og unge**

Helse	Mill. kroner
Sykehusbudsjettet - følger vårt løfte om 3 mrd. årlig økning.	1 418
Ikke kutte tilskudd for dagaktivitetsplasser for mennesker med demens	400
Skolemat fra høsten 2020 i alle VGS og i grunnskolen i 150 kommuner. Staten tar 50 prosent av regningen.	290
Utvidelse av gratis tannhelse til 19-, 20-, og 21-åringer, og halv pris på tannhelsebehandling for 22-, 23-, 24- og 25-åringer. Fra 1.juli.	180
Bemanning skolehelse	100
Lavterskel hjelpetilbud for barn, unge og familier i alle kommuner	100
Heving av kvaliteten i eldreomsorgen gjennom aktivitetstiltak	100
Helseteknologiordning for kommunene	100
Redusere listelengde for leger med særlig utfordrende kroniske pasienter.	50
Bedre finansiering for kompliserte oppgaver overført fra sykehusene, og forsøk med videokonsultasjoner hos fastlege.	50
Rehabilitering og habilitering i kommunene	80
Bedre ettervern for rusmisbrukere	80
200 allmennleger i spesialisering	48
Fjerne egenandelene på fastlege og legevakt for t.o.m 18 år.	54
Jordmortjeneste i kommunene	66
Reversering av innstramming i stønad til tannregulering	50
Ny skolehelsetjeneste. Implementere og oppfylle bemanningsnorm, starte arbeidet med e-helsesøstre, innføre en digital ungdomshelsesatsning, styrke kompetansen på psykisk helse og på forebygging av vold og overgrep i skolehelsetjenesten	25
God tannpleie for mennesker med diagnose	50
Stønader for tannhelsehjelp for de med dårligst råd	50
100 flere LIS1-stillinger	54
Tilskudd for å støtte innføringen av en time fysisk aktivitet hver dag for norske skoleelever	30
Nasjonalt innsatsteam for å innføre kvalitetskrav i eldreomsorgen	20
Tilskuddsordning for frivillighet, tilskudd for nye boformer for eldre og andre tiltak for et demensvennlig samfunn	30
Prosjekt for heltidskultur i eldreomsorgen/ rekrutteringsordninger for helsepersonell i distriktskommunene	30
Tilgjengeliggjøring av migrenemedisin for de med kronisk migrene	26
Straktiltak for å ta tak i legemiddelmangel	20
Palliativt team	20
Fjerne egenandelene i psykisk helsevern opp til 25 år	2
200 allmennleger i spesialisering	92
Fjerne egenandelen på fysioterapi opp til 20 år	12
Fontenehus	10

FOREBYGGING FOR UNGE

Forskning på tiltak som fysisk aktivitet og skolefrukt viser at de har en positiv effekt for alle barn og unge, og mest for de barna som kommer fra familier med dårlig råd. Vi vil at **alle barn skal få en time fysisk aktivitet hver dag i skolen** og muligheten for et enkelt og sunt skolemåltid. Det er bra for både barns helse og læringsutbytte. Vi starter innføringen av **skolematordninger** med brødmat, frukt og grønt

i grunnskolen for 150 av landets kommuner og i videregående skole for halvparten av landets fylker. Ordningen skal være et spleiselag mellom stat og kommune.

Stadig flere unge opplever psykiske helseplager, som i økende grad er årsak til frafall i skolen og i arbeidslivet. Vi må ha gode forebyggende tjenester og hjelpetilbud tilgjengelig, som kan brukes uavhengig av størrelsen på foreldrenes lommebok.

Forebygging for unge	Mill. kroner
Bemanning skolehelse	100
Ny skolehelsetjeneste. Implementere og oppfylle bemanningsnorm, starte arbeidet med e-helsesøstre, innføre en digital ungdomshelsesatsning, styrke kompetansen på psykisk helse og på forebygging av vold og overgrep i skolehelsetjenesten	25
Lavterskel hjelpetilbud for barn, unge og familier i alle kommuner	100
Skolemat fra høsten 2020 i alle VGS og i grunnskolen i 150 kommuner. Staten tar 50 prosent av regningen.	290
Tilskudd for å støtte innføringen av en time fysisk aktivitet hver dag for norske skoleelever	30
Fjerne egenandelene på fastlege og legevakt for t.o.m 18 år.	54
Fjerne egenandelene i psykisk helsevern opp til 25 år	1
Fjerne egenandelen på fysioterapi opp til 20 år	12
Bedre veiledning og oppfølging studenter	25
Brillestøtte	122
Styrka oppfølging unge utenfor arbeidslivet	83
Reversere kutt i AAP for unge	119
Beredskapsteam mobbing	30
100 nye miljøarbeidere i skolen	27
kompetansereform	45
Barne og ungdomsorganisasjoner	5
BUA -utstyrsbibliotek	45
Momskompensasjon for frivillige organisasjoner	100
Frivilligsentraler	20
Kulturkort for unge	55

OPPVEKST

Lavere makspris i barnehagen

Høyreregjeringen har økt maksimalprisen i barnehagen hvert år for vanlige familier.

Arbeiderpartiet vil ha en forutsigbar barnehagepris for alle småbarnsfamilier. Derfor foreslår vi at **barnehageprisen reduseres med over 2.000 kr i året for ett barn**, det tilsvarer en reduksjon til 2013-nivå innberegnet alminnelig prisvekst til 2019, og at det sikres søskenmoderasjonsordninger. Og at det gjennom områdesatsingen sikres **gratis kjernetid i barnehage** for familier som trenger det.

Flere barnehageplasser

Arbeiderpartiet foreslår at det opprettes **3200 flere barnehageplasser**.

Kvalitet i barnehagen

Nok trygge voksne med riktig kompetanse i barnehagen er viktig for alle barn. Høyreregjeringen vil ikke betale for bemanningsnormen de har innført i barnehagen, og nå kutter de i tillegg i bevilgningene. Arbeiderpartiet vil ha flere trygge voksne i barnehagene og støtter ikke regjeringens kutt til finanseringen av bemanningsnormen.

Gratis SFO for de yngste

I dag er det 100.000 barn som ikke går i SFO eller Aktivitetsskole (AKS). Mange velger bort SFO fordi familien ikke har råd. Det betyr at mange barn i 1.-4. klasse ikke får delta i leken, læringen og fellesskapet SFO/AKS byr på, og blant dem mange som hadde hatt aller størst glede av et godt SFO-tilbud. Derfor foreslår vi **gratis SFO etter skoletid for alle 1. klassinger**, og vi vil begynne med 5 timer i uka og **flere kvalifiserte ansatte og bedre innhold i SFO**.

TIDLIG INNSATS OG NOK LÆRERE I SKOLEN

Årsakene til frafall begynner for de fleste tidlig i skoleløpet. Elever som ikke lærer å lese, skrive og regne godt i de første skoleårene får problemer med å mestre alle fag i skolen. Lærerne melder at de ikke har tid til å gi god nok oppfølging. Vi vil sikre elevene nok lærere med riktig kompetanse som kan gi alle elever rask intensivoppfølging når de trenger det.

Mange kommuner sliter med å skaffe nok lærere til å oppfylle lærernormen. Nok kvalifiserte lærere er den viktigste forutsetningen for å sikre alle elever god læring, tidlig innsats og god oppfølging. Vi vil gi kommunene penger til å rekruttere og ansette flere lærere og til å gjennomføre tidlig innsats. Og vi vil satse på bedre kvalitet i lærerutdanningen for at flere skal gjennomføre utdanningen. Vi vil også sette i gang en tillitsreform for å gi lærerne tid og tillit til å gjøre jobben.

BARNEVERN

Arbeiderpartiet vil ha et barnevern som driftes i offentlig eller ideell regi. Antall øremerkede stillinger i det kommunale barnevernet har stått stille de siste seks årene. Dette til tross for at flere barn trenger mer hjelp. Samtidig øker kjøp av private barneverntjenester, i strid med Stortingets vedtak om at barnevernsveksten må komme blant ideelle og offentlige tilbud. Vi foreslår 200 mill. kroner **mer til kommunalt barnevern**.

Oppvekst og skole

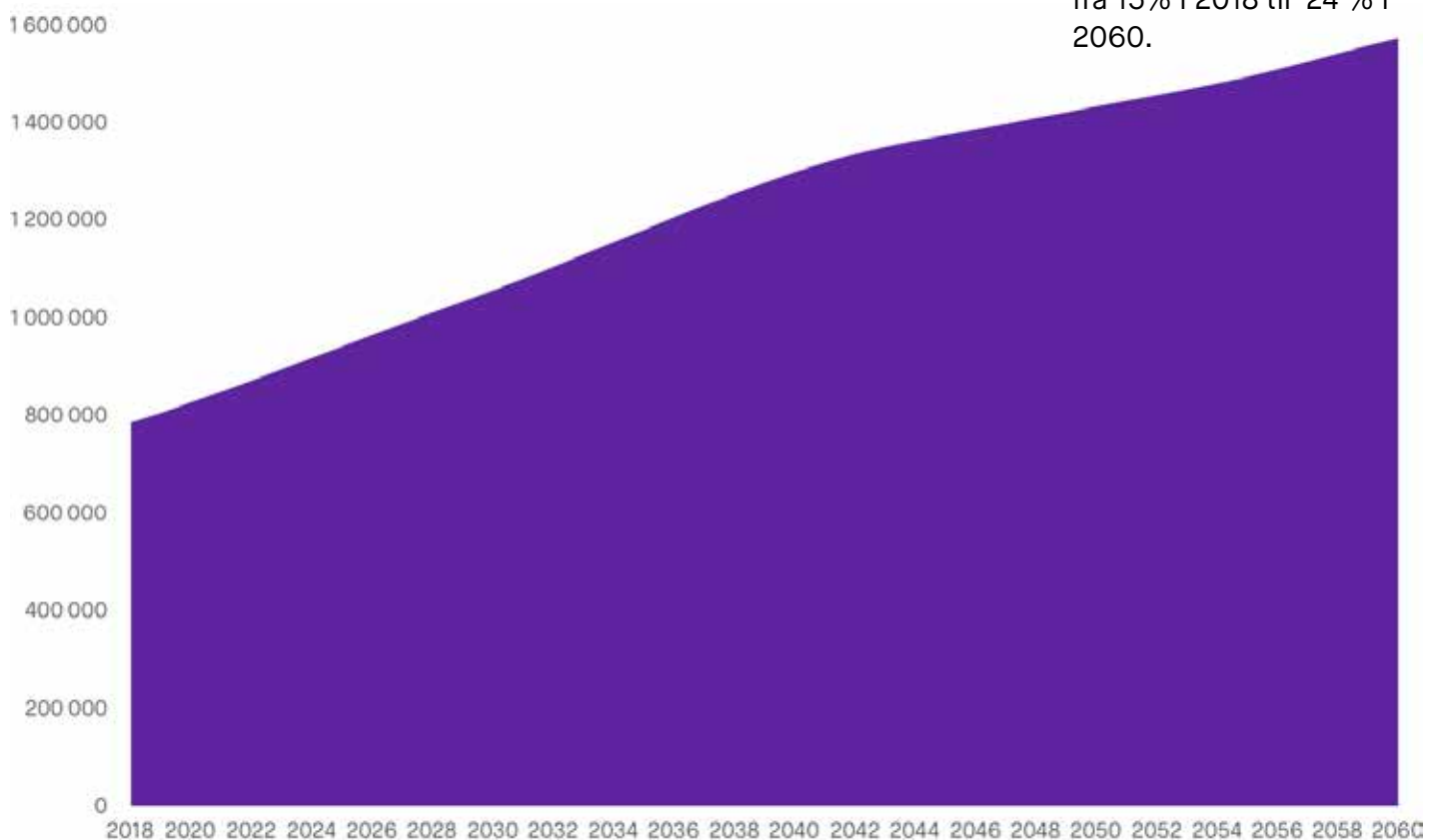
Mill. kroner

Flere trygge voksne i barnehagen - bedre finansiering av bemanningsnormen	160
3200 flere barnehageplasser	331
Kvalitet i barnehagen: Opptrapping til 50 % barnehagelærere	40
Redusere maksprisen i barnehagen tilbake til nivået i barnehageforliket	229
Kvalitetstiltak i barnehagen mot de mest sårbare barna	10
Gratis SFO etter skoletid – 5 timer per uke for 1.klassingene	250
Styrke kvaliteten i SFO – bedre innhold og flere kvalifiserte ansatte	30
Rekrutteringstiltak i kommunene tilsvarende 500 flere lærere i grunnskolen	159
Tidlig innsats - ressurser og innsatsteam til innføring av lese-, skrive- og regnegaranti	104
Bedre lærerutdanning med mer praksis	10
Digitale læremidler - utviklingsmidler til næringen i forbindelse med Fagfornyelsen	50
Utstyrsloft for mer praktisk læring i ungdomsskolen	50
Krafttak for lek og praktisk læring i 1.-4.klasse	20
Opprusting og universell utforming av skoler, barnehager og svømmeanlegg – ny rentekompensasjonsordning	38
Beredskapsteam mot mobbing og kompetanseheving for ansatte i skolen	30
100 nye miljøarbeidere i skolen	27
Kommunal barnevern	200

Alder over 67. 2018- 2060. Kilde: SSB

Andelen over 67 år øker fra 15% i 2018 til 24 % i 2060.

ELDREOMSORG

Arbeiderpartiet mener at alle eldre, uansett størrelsen på lommebok eller hvor de bor i landet, har krav på et godt omsorgstilbud. Vi er bekymret for at landet ikke er rustet for oppgavene vi som fellesskap står overfor når antallet eldre i årene som kommer fortsetter å øke.

Morgendagens eldre vil være sjef i eget liv. Vi vil ha en eldreomsorg som gir hjelp tilpasset den enkeltes behov, styrt og betalt av fellesskapet.

Vi foreslår å heve kvaliteten i eldreomsorgen gjennom **tiltak som gir aktivitet, livsglede og opplevelser**.

Vi vil ha flere heltidsstillinger i helse- og omsorgstjenesten, slik man har fått til i Fredrikstad, Bergen og Malvik – og setter av penger til en egen **heltidspott**.

Vi foreslår å **doble bevilgningene til helseteknologiordningene i kommunene**, slik at vi får et taktskifte for GPS-sporing og trygghetsalarm.

Vi ønsker å **prøve ut nye boformer**, som for eksempel ordninger med studentboliger på sykehjemmene, der studenter kan leie rimelig hybel mot å delta på for eksempel sosiale aktiviteter med beboerne.

Antallet mennesker med demens er forventet å dobles om 20 år. Trolig lever mellom 80 000 og 100 000 personer med demens i Norge i dag. Over 350 000 personer i Norge er nære pårørende av personer med demens.

Særlig distriktskommuner i Norge står overfor en stor utfordring med å sikre disse menneskene trygghet og et godt liv, og trygghet for deres pårørende. Vi retter opp regjeringens kuttforslag i ordningen som sikrer nyetablering av dagtilbud for mennesker med demens, og styrker den ytterligere.

Det er på tide å **styrke hjernehelse- og demensforskningen** og ansette flere **demenskoordinatorer**.

Dessverre er det mye variasjon i kvaliteten eldre får på sykehjem rundt om i landet. Vi setter av midler til et nasjonalt innsatsteam for å bistå kommuner som har utfordringer med dårlig kvalitet, i tillegg til en romsligere kommuneøkonomi.

Eldre	Mill. kroner
Nasjonalt innsatsteam for å innføre kvalitetskrav i eldreomsorgen	20
Tilskuddsordning for frivillighet, tilskudd for nye boformer for eldre og andre tiltak for et demensvennlig samfunn	20
Satse på dagtilbud for mennesker med demens	400
Aktivitet og livsglede i norske kommuner, som den kulturelle spaserstokken og fritidskontakt for mennesker med demens	100
Helseteknologiordning for kommunene, til investering i f.eks. trygghetsalarm og GPS-sporing	100
Heltidspott, for utprøving og gjennomføring av prosjekter for økt bruk av heltid	60

TRYGGHET FOR ALLE

Det skal være trygt å bo i alle deler av landet. Politiet skal kjenne sine lokalsamfunn, ha kapasitet til å forebygge og respondere raskt når kriminalitet blir begått.

Arbeiderpartiet mener regjeringen ikke følger opp enigheten i forliket om politireformen. Særlig er grunnleggende premisser og enighet om et styrket nærpolti, klare krav til lokale prosesser og tiltak for kultur og ledelse brutt. Regjeringen gjennomfører en annen reform enn den Stortinget vedtok. Underfinansiering over tid er et viktig problem ved gjennomføringen av politireformen. Opptrappingen må starte nå.

Derfor foreslår vi å **øke de frie driftsmidlene til politiet** med 450 mill kr.

Domstoler er ikke lenger i stand til å nå målene for saksbehandlingstid, noe som kan ha betydning for rettssikkerhet og tillit. Derfor vil vi å **øke midlene til domstolene** med 30 mill kr.

Kriminalomsorgen har måttet kuttet ned på kvalitet i tilbud og innhold, som kan ha betydning for gjentakelsesfare etter løslatelse. Vi foreslår å **øke driftsmidlene til kriminalomsorgen** med 50 mill kr.

VERDISKAPING ER VELFERD

Arbeiderpartiet vil føre en politikk som legger til rette for vekst og utvikling i hele Norge. Sentralisering er en sterk internasjonal trend, som vi også ser i her i landet. Det trengs politikk og politisk styring som motkraft til sentraliseringen.

Arbeid og velferd er bærebjelkene i distriktspolitikken. Regionale utviklingsmidler gir fylkeskommunene muligheter til å legge til rette for arbeid og verdiskaping. Vi foreslår derfor å **øke bevilgningene til regionale utviklingsmidler**. Tilgang til bredbånd varierer veldig. Mellom bygd og by, men også mellom kommuner i en og samme region. Markedet bygger ikke bredbånd der det ikke er lønnsomt. Derfor foreslår vi **nesten en kvart milliard kroner mer for bygge ut høyhastighets internett** i hele landet.

I tillegg til satsinger på høyere utdanning og forskning generelt, er det viktig å sikre at tilbudet er reelt i alle deler av landet. Dette har både betydning for arbeidsplasser, muligheter for næringsutvikling og gode velferdstilbud.

Derfor vil vi **styrke profesjonsutdanningene over hele landet**.

Mens høyreregjeringen foreslår å overføre ansvaret for skatteinnkrevningskontorene fra kommunene til staten, vil Arbeiderpartiet at kommunene skal beholde dette ansvaret. Å vurdere effektiv drift helt uavhengig av lokalkunnskap og evne til skatteinndrivelse, vitner om dårlig forståelse av Norge.

Andøya Space Center både representerer en viktig arbeidsplass for lokalsamfunnet på Andøya og utgjør en sentral del av norsk romindustri som gjennom sin virksomhet kan styrke norsk næringsliv og norsk forskning på bred basis. Det er viktig at fremdriften i prosjektet med å etablere en oppskytingsbase for små satellitter på Andøya ikke forsinkes. **For å sikre videre fremdrift foreslår Arbeiderpartiet å sette av 60 mill. kroner i egenkapital til Andøya Space Center.**

Brønnøysundregistrene er et godt eksempel på kompetansesarbeidsplasser som løser viktige nasjonale oppgaver, samtidig som de er sentrale i et lokalsamfunn. Arbeiderpartiet vil sikre disse med 20 mill kr.

Arbeiderpartiet ser på hestenæringen som en viktig næring i hele landet. Inntektsgrunnlaget til store deler av hestesporten i Norge kommer fra Norsk Rikstoto (NR) som har enerett på spill på hest. For å styrke økonomien i hestesporten og øvrig hestevirksomhet, foreslår Arbeiderpartiet **foreslår å redusere totalisatoravgiften og setter av 100 mill. kr** for å dekke inn reduserte avgiftsinntekter i budsjettet.

SAMFERDSEL OG INFRASTRUKTUR

Det må være enkelt å frakte varer og mennesker i Norge. Målet om å skape arbeidsplasser og levende lokalsamfunn i hele landet forutsetter en satsing på veier, jernbane, fly, sjøtransport og godt utbygd internett.

Arbeiderpartiet mener at staten og det offentlige må ha hovedansvaret for at dette fungerer godt. Særlig gjelder dette distriktene hvor det ikke er grunnlag for kommersiell drift.

Transport	Mill. kroner
Trygg Trafikk	10
Tilskudd til regionale flyplasser	6
Økt utekontroll av kjøretøyer	30
Skredsikring riksveier	150
Tilskudd til fylkesveier	200
Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter	165
Drift og vedlikehold - Jernbane	200
Planlegging av investeringer - Jernbane	50
Investeringer - Jernbane	200
Tilskudd til godsoverføring fra vei til jernbane	50
Planlegging av Stad skipstunnel for oppstart i 2021	7
Nyanlegg og større vedlikehold	100
Kystverket - Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	50
Tilskudd til fiskerihavneanlegg	50
Tilskudd for overføring av gods fra vei til sjø	50
Tilskudd til effektive og miljøvennlige havner	51
Midler til bredbånd	244
SUM	1613

**1,8 mrd.
kroner mer til
infrastruktur over
hele landet**

KULTURLØFTET

Arbeiderpartiet mener at kulturen må få sin andel av veksten i statsbudsjettet, og har mål om at 1 prosent av statsbudsjettet skal gå til kulturformål. I dag utgjør kulturformål bare 0,88 % av regjeringens forslag til statsbudsjett.

Som en opptrapping mot 1%-målet foreslår vi å **øke kulturbudsjettet med 420 mill. kroner** for 2020.

Vi mener alle skal få muligheten til å oppleve kunst og kultur, uavhengig av bakgrunn og lommebok. Vi styrker kulturfondet og filmfondet, som er de viktigste virkemidlene for å sikre at flere kan skape og oppleve kultur i hele landet. Kunstnerne fortjener et etterlengtet løft. Vi vil etablere regionale kulturfond. Vi er mot regjeringens prosjekt om mer marked i kulturen og vil omdisponere midlene til gaveforsterkningsordningen.

FRIVILLIGHET

Frivilligheten gir mennesker mulighet til å møtes, til å engasjere seg, og tilhøre et fellesskap. Arbeiderpartiet støtter frivillighetens ønske om flere frie midler og vil derfor **trappe opp momskompensasjonsordningen i tråd med idrettens og frivillighetens plan**. Vi ønsker mindre føringer og byråkratiske ordninger. Vi øker bevilgningene til **barne- og ungdomsorganisasjonene** og trygger og tilrettelegger for **flere frivilligsentraler**. Vi ønsker at momskompensasjonsordningen til idrettsanlegg skal gjøres regelstyrt.

SAMISKE KULTURFORMÅL

Vi vil sikre gode rammevilkår for samiske språk, kultur, næringsliv og samfunnsliv. Samene skal ha reell mulighet til å lære samisk, bruke det i hverdagen og kunne overlevere det til neste generasjon. Arbeiderpartiet mener det er viktig å vektlegge språk og kulturkompetanse i skole, barnevern og helsetjeneste. **Sametinget styrkes** med 60 mill kr.

Kultur og frivillighet	Mill. kroner
Barne- og ungdomsorganisasjoner	5,00
BUA- Utstyrsbibliotek	45,00
Kommunalt barnevern	200,00
Likestilling mellom kjønn- NGOene	5,00
Trepartssamarbeid for likestilling	5,00
LHBTI-organisasjoner	10,00
Likestillingssentre	15,00
Likestillings- og diskrimineringsombudet	15,00
Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner	100,00
Frivilligsentraler	20,00
Utenriksdep kulturstøtte (Utenriksdepartementet)	30,00
Norsk Kulturfond	45,00
Kunstnerstipend	30,00
Utstillingshonorar	20,00
Skreimuseet Svolvær	10,00
Norsk Industriarbeidermuseum, Vemork	5,00
Skuespiller og Danseralliansen	10,00
MUO	13,00
Danse- og Teatersentrum	1,00
Norske Festivaler	1,50
Belønningsordning ny norsk dramatikk	10,00
Rogaland Teater	2,00
Brageteatret	3,00
Etablering regionteater Østfold	3,00
Turneteatret Trøndelag	3,00
Kilden Dialog	1,50
Regionale Kulturfond	20,00
Scenekunstbruket	15,00
Balansekunst	10,00
Norsk Publikumsutvikling	2,00
Den kulturelle spaserstokken	20,00
Bodø- Europeisk kulturhovedstart, oppstart	15,00
Kultur i fengsel (pilotprosjekt Østfold)	5,00
Norsk Forfattersentrum	5,00
Museene i Akershus	5,00
Kuben, Aust Agder Museum	5,00
Vest Agder Museum	2,00
Bååstede	4,00
KODE	5,00
Sør-Troms museum	2,00
Fyllingsdalen teater	2,00
Musea på Sunnmøre	5,00
Fullriggeren Sørlandet	2,00
Buskerudmuseet	2,00
Stiklestad Nasjonale Kultursenter	2,00
Lillehammer Kunstmuseum	2,00
Norsk Skogfinsk Museum	10,00
Vestfoldmuseet	5,00
Regional filmsatsning	25,00
Filmfondet	50,00
Bygdekinoen	1,00
Dubbing av barnefilmer	1,00
Privatkopieringsvederlag	10,00
Furøya (Riksantikvaren)	2,00
Gulatinget nasjonale kultursenter (Riksantikvaren)	5,00
Fartøyvernssentrene (Riksantikvaren)	3,00

**Beholde egne
hærhelikoptre i Nord-
Norge og øke hærens
bemanning i Indre
Troms**

Konsekvenser av ABE-reformen:

Siden 2015 har Høyregjeringen gjennomført den såkalte avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform gjennom kutt i budsjetttrammene. Disse har variert i størrelse fra 0,5 til 0,8 prosent, og har gitt flate kutt i det statlige velferdstilbudet. Høyregjeringen har tross gjentatte oppfordringer avvist å gjennomføre noen vurdering av effektene.

Arbeiderpartiet har ingen tro på at velferdsoppgaver som krever medmenneskelig oppfølging og vurderinger kan gjøres raskere med svakere bemanning.

Høyregjeringen skriver selv i statsbudsjettet at ABE-reformen er forventet å gi en årlig innsparing på 1,7 mrd. kr. På seks år tilsvarer det 10,2 mrd. kr med redusert handlingsrom i offentlig velferd uten dokumentert effekt på kvalitet og tilbud.

Det er ikke mulig for Arbeiderpartiet å kompensere for alle disse kuttene i ett alternativt budsjett. Den såkalte ABE-reformen har uansett ikke vår støtte.

Effektivitet sikres bedre gjennom langsiktige planer, tydelige prioriteringer, god grunnbemanning, samt tid og tillitt til de ansatte om å gjennomføre oppgavene til de beste for folk som bruker tjenestene.

Andre saker

VÅRT FELLES FORSVAR

Forsvarets grunnleggende oppgave er å ivareta Norges sikkerhet og trygghet, våre interesser og verdier. Forsvaret skal utgjøre en krigsforebyggende terskel og sikre troverdig avskrekking med basis i NATOs kollektive forsvar. De siste årene har det sikkerhetspolitiske landskapet endret seg. Norge trenger et sterkt forsvar tilpasset den nye situasjonen, moderne utrustet og med høykompetent personell.

Arbeiderpartiet slutter opp om NATOs toprosentmål slik det ble vedtatt av NATO-toppmøtet i 2014. Under høyregjeringen har Norge rykket bakover i NATO-klassen: I 2013 var Norge på 7. plass i NATO i bnp-andel til forsvar; i 2019 har Norge under Erna Solberg sunket helt ned til 13. plass. Budsjettforslaget for 2020 strider også mot toprosentmålet ved at bnp-andelen ikke øker fra 2019 til 2020.

Derfor vil vi:

- Øke forsvarsbudsjettet i 2020 med ytterligere 378 millioner kroner slik at bnp-andelen også øker til 1,81 prosent.

Vi går imot kuttene i den norske hæren i Nord-Norge og øker hærens budsjett med 253 millioner kroner. Arbeiderpartiet vil beholde egne hær-helikoptre i Nord-Norge og både opprettholde og øke hærens bemanning i Indre Troms. Gjennom styrkede bevilgninger vil vi også øke bemanningen i sjø- og luftforsvaret.

SOSIALDEMOKRATISK UTENRIKS- OG UTVIKLINGSPOLITIKK

Norges utenrikspolitikk skal ivareta norske interesser og være forankret i grunnleggende sosialdemokratiske verdier: frihet, internasjonal solidaritet og samarbeid, demokrati, menneske-rettigheter, likestilling

og bærekraftig utvikling. Våre mål for vårt eget samfunn kan best realiseres om vi bidrar til å sikre internasjonale normer og kjøreregler.

Klimaendringene utgjør en global trussel. Samtidig trenger utviklingsland tilgang på energi for å komme seg ut av fattigdom. Satsing på fornybar energi har både positiv klima- og utviklingseffekt. De siste årene har høyreregjeringen dessverre kuttet milliardbeløp i bevilgningene til fornybar energi.

Derfor vil vi:

- Styrke klimasatsingen i utviklingspolitikken med 200 mill. kr.

Veien ut av fattigdom går gjennom bærekraftig økonomisk vekst, jobbskaping og rettferdig fordeling innenfor rammen av stabile stater. Gjennom statsbygging må offentlig sektor i utviklingslandene settes i stand til selv å levere blant annet helse- og utdanningstjenester. Skal et land ha mål om å klare seg selv, er et fungerende og rettferdig skattesystem med en bred skattebase uunnværlig.

Arbeiderpartiet vil styrke utviklingslands kapasitet til å innhente skatteinntekter til fellesskapet.

Derfor vil vi:

- Øke satsingen på skatt for utvikling med 75 mill. kr.

Likestillingen har gjort viktige framskritt i mange land, men det skyller nå en konservativ bølge over verden med mål om å innskrenke kvinners rett til å bestemme over egen kropp. Mens USA tidligere har vært en viktig alliert i arbeidet for kvinners rettigheter, har Trump-administrasjonen kuttet drastisk i støtten til dette arbeidet. Bare i Mosambik har 380.000 mennesker mistet tilgang til prevensjonsmidler. Når USA reduserer sin innsats, må vi trappe opp vår.

Derfor vil vi:

- Styrke bevilgningene til seksuell og reproduktiv helse med 150 mill. kr.

SOLIDARITETSPOTT FOR FLYKTNINGER I NÆROMRÅDENE

Ifølge FNs flyktningekommissær (UNHCR) er over 70 millioner mennesker på flukt i verden i dag. 85 prosent av dem oppholder seg i utviklingsland og nærområder til konfliktene. Ingen kan underslå at den viktigste innsatsen vi kan gjøre dersom vi faktisk vil gi flere flyktninger et verdig liv, er å stille opp for disse landene. Det handler om tak over hodet, mat, vann, helse og utdanning, men også prosjekter som gir flyktninger muligheten til arbeid og å kunne forsørge seg selv og sine familier. Det handler om å gi hundretusenvise av mennesker håp for framtiden. Disse landene ber om mer hjelp fra land som Norge. Kollapser de, kollapser de mest stabile landene i en region med altfor mange konflikter.

Norge har ansvar for å hjelpe mennesker som flykter fra krig og forfølgelse. Kvoteflyktninger er den sikreste og mest rettferdige ordningen for å ta imot mennesker som skal ha varig beskyttelse. Antallet kvoteflyktninger må til enhver tid vurderes opp mot anbefalingene fra FN, mot hvor mange asylsøkere som kommer til landet, og mulighetene for rask og god integrering i Norge. Med bakgrunn i reduserte asylankomster over flere år og lavere familiegjenforening, støtter Arbeiderpartiet regjeringens forslag om 3000 kvoteflyktninger i 2020.

Samtidig er det en ekstrem skjevfordeling i ressursbruken for verdens flyktninger. Utrekninger har vist at for hver krone europeiske land i dag bruker på hjelp til flyktninger i nærområdene bruker de samme landene 135 kroner på asylsøkere som kommer til Europa.

Derfor vil vi:

- Øke finansieringen av FNs flyktningekommissær med 75 mill. kr og starte oppbyggingen av en egen solidaritetspott for verdens flyktninger for å bedre både levekår, beskyttelse, integrering og trygg retur.

Utfordringene for norsk økonomi fremover

Norge og norsk økonomi står over for særlig tre store utfordringer de kommende tiårene. Klimautslippene og de økonomiske forskjellene må ned, bærekraften i statsfinansene og andelen i jobb må opp.

Vi skal omstille oss til nullutslippssamfunnet. Vi må bytte ut gammel, forurensende teknologi med ny. I noen sektorer er klimakravene skjerpet og subsidiene styrket, men utslippene rikker seg knapt. Det betyr at det er lang vei å gå før vi er i mål. Det stiller større krav til politikken. Alle næringer må forberede seg på skjerpede tiltak framover. I Arbeiderpartiet er vi teknologioptimister, men vi kommer ikke i mål med bare gulerøtter. 2020 er starten på en fase av omstillingen hvor kostnadene ved å forurense kommer til å øke. Vi må alle brette opp ermene. Samtidig må det gjøres tilgjengelig reelle omstillingsmidler.

Forskjellene mellom folk må ned. En økonomi med for stor ulikhet er skadelig. Både for den enkelte som blir hengende etter, men også for økonomien som helhet. Tilliten og samholdet faller, skepsisen mellom folk og bedrifter øker. Da må vi ikke bruke tid og penger på kontraktinngåelse og kontroll, som vi heller kunne brukt på høyproduktiv verdiskaping. Dette er å sløse med den sosiale kapitalen, som fører til tap for samfunnet. OECD og IMF has estimert dette tapet, og slår fast at veksten i økonomien blir lavere om ulikheten øker.

At økte forskjeller hemmer økonomisk vekst, er fakta høyresiden i norsk politikk ikke tar konsekvensen av. Skattepolitikken har i sju år på rad favorisert de rike. Norge har nå flere milliardærer per innbygger enn i USA. De fulle og hele ødeleggelsene av en slik forskjellspolitikkk vil først gi seg utslag på lengre sikt. Med større forskjeller vil lommebok i større grad avgjøre dine sjanser i livet. Å risikere tap av talenter og kloke hoder er en betydelig risiko for en økonomi som er såpass avhengig av en velfungerende humankapital. Aldri før har Norges framtid vært så avhengig av arbeidsstokkens kunnskap som nå. Derfor er det en politisk oppgave å redusere forskjellene.

Eldreølgen har begynt. Det betyr færre i jobb, som gir mindre inntekter til staten. Det betyr økt behov for pleie- og omsorgstjenester, som fører til økte utgifter for staten. Vår felles velferd er derfor under press. Høyreregjeringen har forsømt flere muligheter til å forberede statsfinansene på framtida. De har kvittet seg med inntekter gjennom store skattekutt, som ikke har skapt flere jobber eller økt investeringene. De har valgt en metode for utgiftskutt i offentlig sektor uten reelle muligheter for omstilling og effektivisering, men heller presset fram smålige velferdskutt. Dette løser ikke hovedutfordringene i velferdsstaten. Vi styrer fremdeles mot et underskudd på 5 mrd. årlig i 2060.

**Klimautslippene må
ned. Forskjellene må
ned. Andelen folk i
jobb må opp**

Derfor lager vi utslippsbudsjett

For tredje gang legger Arbeiderpartiet fram et klimautslippsbudsjett sammen med vårt alternative statsbudsjett. I 2019 må ansvarlige partier kunne vise hvordan Norge skal kutte nok utslipp til å nå klimamålene våre, på samme måte som partiene viser hvordan de vil hente inn og fordele inntekter til fellesskapet.

Vi som lever i dag, tilhører den første generasjonen som opplever klimaendringene og den siste som kan gjøre noe med dem. Dette gjør at vi må se klima som rammen rundt all politikk, og sørge for at våre øvrige samfunns mål oppnås i samsvar med dette. Som vårt nasjonalt fastsatte bidrag under Parisavtalen har Norge meldt inn at vi vil redusere utslippene av klimagasser med minst 40 prosent innen 2030 sammenlignet med 1990. Men videre er målet karbonnøytralitet fra 2050, altså at vi fra da av ikke produserer større utslipp enn de som fanges opp igjen, enten gjennom naturlige eller industrielle prosesser. Året 2030, som dette klimautslippsbudsjettet er rettet mot, er derfor kun en mellomstasjon, ikke en endestasjon. Dette er en viktig påminnelse nå som 2030 kun er to stortingsperioder unna.

Vi har kunnskapen og teknologien som skal til for å oppnå Paris-målene, og det er mange positive utviklingstrekk. Samtidig er oppgaven med klimaomstilling svært omfattende. Den vil gripe inn i alle samfunnssektorer. Skal vi få det til trenger vi ansvarlig styring, vilje til å ta tydelige valg og forpliktende internasjonalt samarbeid. I det 20. århundre var sosialdemokratiets store oppgave å skape for å dele: Vi ville skape for å kunne dele mer, og dele for å skape mer. Den gang visste vi mindre om hvilke grenser naturen selv satte. I det 21. århundre handler oppgaven om å skape og dele best mulig innenfor rammen av planetens tålegrenser. Kun en politikk som forener klimaansvar, verdiskapning og rettferdighet vil kunne få oss trygt igjennom den omstillingen som står for døren.

Høyreregjeringen har heller ikke i år synliggjort sammenhengen mellom politiske tiltak og utslippsvirkningene av statsbudsjettet. På denne måten gjør de det svært vanskelig for næringsliv, organisasjoner og media å vurdere om politikken de fører er tilstrekkelig for å nå klimamålene. Manglende innsyn gjør det også vanskeligere å få folk med på politiske tiltak som skal til for å kutte utslipp.

Som Teknisk beregningsutvalg for klima har pekt på, finnes det ikke gode og enhetlige metoder for å beregne klimaeffektene av statsbudsjett med tilhørende kapitler og poster. Dermed kan heller ikke den totale utslippsvirkningen av Arbeiderpartiets alternative budsjett synliggjøres. Vi mener likevel det er viktig å gjøre rede for flest mulig beregninger.

I årets utslippsbudsjett viser Arbeiderpartiet hvordan vi vil kutte minimum 45 prosent av utslippene i ikke-kvotepiktig sektor i perioden 2021-2030 uten bruk av EUs fleksibilitetsmekanismer. Vi har valgt å legge til grunn et høyere mål for vårt utslippsbudsjett enn hva Norge i dag er bundet til, nemlig 40 prosent reduksjon.

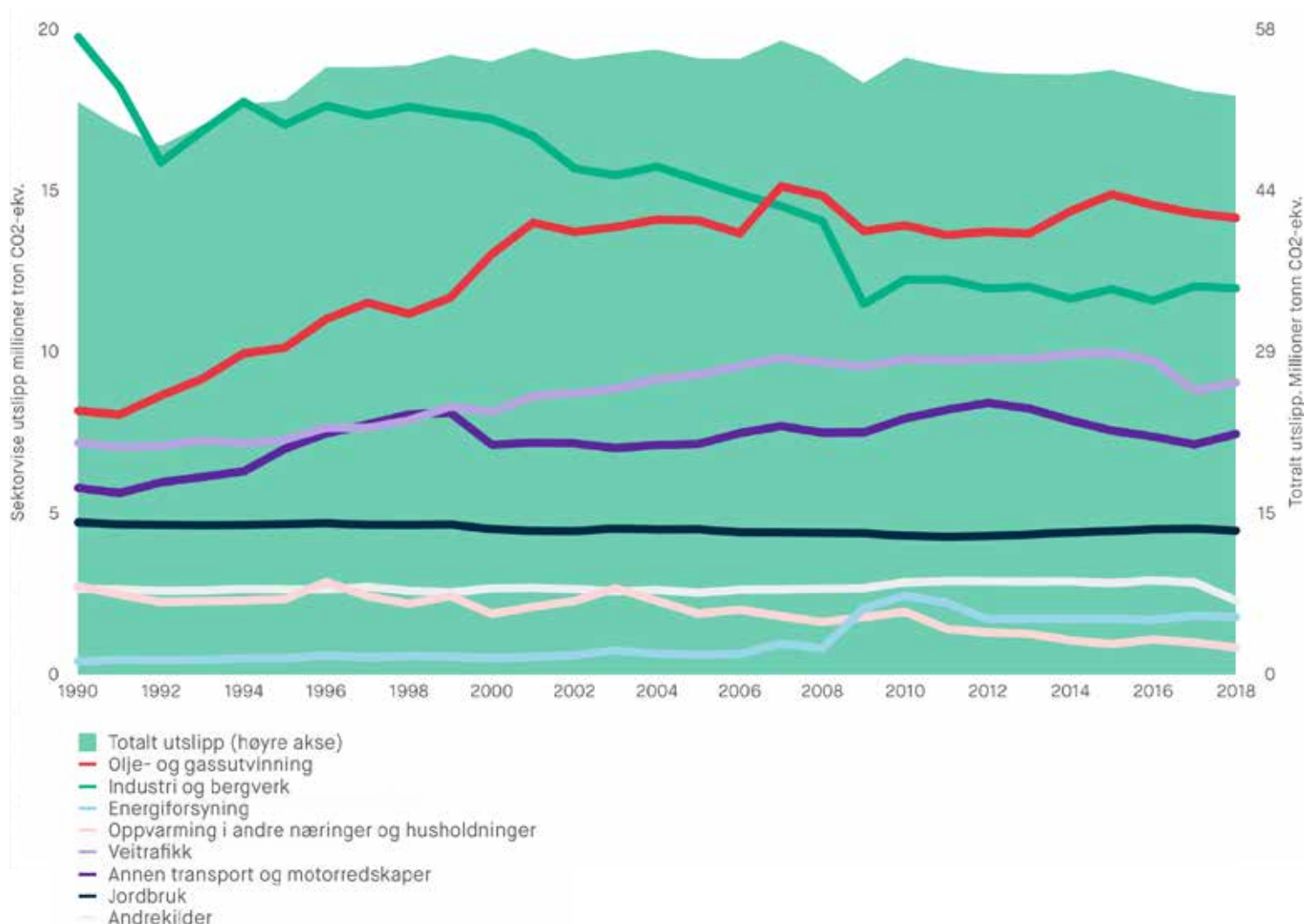
I EU diskuteres det nå om ambisjonsnivået skal økes til 55 prosent. Norge har allerede annonsert at vi i så fall vil følge dette oppgraderte målet. Et slikt mål vil være mer i tråd med behovet for å begrense den globale oppvarmingen til 1,5 grader, men dette vil også kreve ytterligere utslippsreduserende tiltak, og/eller raskere innfasing av allerede vedtatte tiltak.

HVA ER STATUS – OG HVA MÅ TIL?

I 2018 var de norske utslippene av klimagasser på 52 mill. tonn CO₂-ekvivalenter. Av disse kommer 26 mill. tonn fra kvotepliktig sektor og 26 mill. tonn fra ikke-kvotepliktig sektor. Beregninger basert på tall fra Klima- og miljødepartementet tyder på at de forventede norske utslippene i ikke-kvotepliktig sektor i perioden 2021-2030 vil tilsvare rundt 224 mill. tonn CO₂-ekvivalenter samlet, gitt dagens utvikling.

Høyreregjeringen åpner opp for at deler av utslippskuttene kan tas ved å kjøpe seg fri gjennom EUs-fleksibilitetsmekanismer. Arbeiderpartiet ønsker ikke at Norge benytter seg av denne muligheten. Det er dårlig klimapolitikk og hindrer nødvendig omstilling i Norge. Vi legger til grunn at hele kuttet i ikke-kvotepliktig sektor skal tas nasjonalt. Dermed vil Arbeiderpartiets politikk måtte legge til rette for reelle klimakutt i Norge på minimum 20 mill. tonn CO₂-ekvivalenter i perioden 2021-2030 sett under ett.

Utslipp av klimagasser totalt og sektorvis. 1990-2018. Kilde: SSB, som gjengitt i Statsbudsjettet.

Utslipp og reduksjonsbehov i ikke-kvotepliktig sektor i Norge (Egne beregninger)

	Millioner tonn CO ₂ -ekvivalenter i perioden 2021-2030
Totale utslipp	224
Totalt antall utslippsenheter for å nå 45%-reduksjon fra 2005-nivå	204
Reduksjonsbehov for perioden	20

OM BEREGNINGENE

I 2018 presenterte Miljødirektoratet en oversikt over en rekke mål og tiltak innen ikke-kvotepliktig sektor som enten var gitt av politiske føringer, eller som hadde en samfunnsøkonomisk kostnad under 500 kr/tonn CO₂. I år har ikke Miljødirektoratet presentert en tilsvarende oppdatert liste, men regjeringen har opplyst om noen endringer i tallene.

Vår oversikt over utslippskutt inneholder noen justeringer fra fjorårets liste, ved at salget av elektriske personbiler er høyere enn man la til grunn i fjor, samt at industritiltakene er oppdatert med ny kunnskap om næringsmiddelindustrien. I tillegg har regjeringen lagt til grunn et forslag om å utvide forbudet mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger, til også å omfatte bygningstørke og bygningsvarme. Vi har samlet alle tiltakene under jordbruk til ett utslippstall på 5 mill. tonn, i tråd med klimaavtalen regjeringen har inngått med jordbruket.

For å unngå dobbelttelling av tiltak, har vi kun lagt til egne utslippsreducerende tiltak med tilhørende effekt der utslippskuttene ikke er dekket av Miljødirektoratets liste: Karbonfangst og -lagring i ikke-kvotepliktig sektor med investeringsbeslutning i 2020, og lavutslippsteknologi på offshoreflåten fra 2025. Vi har også lagt inn CO₂-avgiften for 2020, for å synliggjøre konsekvensene av vår politikk sammenlignet med regjeringens.

På områder der man kan anta direkte utslippseffekt, og der våre virkemidler og økonomiske bevilgninger avviker fra regjeringens budsjettforslag, knytter vi utslippskuttene til virkemidler og økonomiske bevilgninger i Arbeiderpartiets alternative budsjett for 2020 med kapittel og post.

Utover dette har vi under tabellen flere av Arbeiderpartiets vedtak som vil gi utslippskutt utover regjeringens mål og vedtatte politikk.

LISTE OVER YTTERLIGERE TILTAK FOR Å FÅ NED UTSLIPPENE I IKKE-KVOTEPLIKTIG SEKTOR, IKKE TALLFESTET

- **Utslippskutt i universitets- og høyskolesektoren:** Arbeiderpartiet vil ha mål om 50 prosent utslippskutt i universitets- og høyskolesektoren innen 2025 gjennom forpliktende avtaler om konkrete tiltak. Institusjonene avgjør hvilke kutt som skal tas når, og staten bidrar med incentiver for å nå målene.
- **Offentlige innkjøp:** Arbeiderpartiet vil stille krav om at miljøkrav skal vektas med minst 30 prosent i offentlige anskaffelser der innkjøpene har miljøpåvirkning.
- **Karbonberegninger:** Arbeiderpartiet vil innføre karbonberegninger på alle store byggeprosjekter i statlig regi.
- **Bedre styringsverktøy for å nå klimamål:** Arbeiderpartiet vil stille krav om klimaregnskap i alle statlige virksomheter fra 2020 – inkludert scope tre fra 2021.
- **Innføre matkastelov**
- **Sirkulær økonomi gjennom gjenbruk:** Staten skal lease utstyr framfor å kjøpe der det gir lavere klimaavtrykk, samt der det ikke er store forskjeller i kostnadene.
- **Sirkulær økonomi i produksjon:** Arbeiderpartiet ber om at det utredes og legges fram en sak for Stortinget i Revidert nasjonalbudsjett for 2020 om avgift på uttak av jomfruelig naturressurser, og at det utredes ulike avgiftsmodeller på fossil plast og plastemballasje i løpet av 2020.
- **Klimafond for landbruket**
- **Utslippskutt i havbruksnæringen:** Inngå en forpliktende avtale med havbruksnæringen om en 40 % reduksjon i klimagassutslippene fra næringen innen 2030

Tiltak	Utslippskutt i mill. tonn CO2-ekvivalenter	Virkemiddel i Arbeiderpartiets alternative budsjett i år	Kapittel og post	Arbeiderpartiet s budsjett utover regjeringens forslag, i mill.kr.	Kilde til utslippstall	Kommentar
Tiltak politiske føringer						
Persontransportveksten i byområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange	0,58	Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter	1330.63	165	Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
		Drift og vedlikehold - Jernbane	1352.71	200		Vil også ha effekt på overføring fra vei til sjø og bane
		Planlegging av investeringer - Jernbane	1352.72	50		Vil også ha effekt på overføring fra vei til sjø og bane
		Investeringer - Jernbane	1352.73	200		Vil også ha effekt på overføring fra vei til sjø og bane
		Klimasats	1420.61	42		
Overføring av gods fra vei til sjø og bane (30% av transportarbeid på strekninger over 300 km)	1,49	Tilskudd til godsoverføring fra vei til jernbane	1352.75	50	Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
		Tilskudd for overføring av gods fra vei til sjø	1360.72	50		
		Tilskudd til effektive og miljøvennlige havner	1360.73	51		
Nye personbiler skal være nullutslippskjøretøy i 2025	2,46	ENOVA - tilskudd til ladestasjoner	1428.50	100	Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
		Høyere engangsavgift	5536.71			Gjelder også for nye lette varebiler og hybrider
Nye lette varebiler skal være nullutslippskjøretøy i 2025	0,58	ENOVA - tilskudd til ladestasjoner	1428.50		Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
		Høyere engangsavgift	5536.71	1870		
Nye bybusser skal være nullutslippskjøretøy i 2025	0,65				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Nye tyngre varebiler skal være nullutslippskjøretøy i 2030	0,16	CO2-fond for næringstransport	1430.70	1000	Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
50 % av nye lastebiler er nullutslippskjøretøy i 2030	1,23	CO2-fond for næringstransport	1428.50		Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
75 % av nye langdistansebusser er nullutslippskjøretøy i 2030	0,13				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Omsetningskrav for biodrivstoff i ikke-kvotepiktig innenriks luftfart	0,34				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Krav til utsortering av plastavfall	0,75	Utredning av avgiftsmodeller for fossilplast og plastemballasje			Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Utvide forbudet mot bruk av mineralolje til oppvarming av bygninger til også å omfatte bygningstørke og bygningsvarme	0,75				Svarbrev fra Klima- og miljøministeren til Energi- og miljøkomiteen	
Sum politiske føringer	9,12					
Tiltak i transportsektoren med kostnader under 500 kr/tonn						
Økt andel ladbare hybridbiler	0,24	Høyere engangsavgift			Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
30% av nye motorsykler og mopeder er elektriske i 2030	0,05				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Hel- og delelektrifisering av annen transport, motorredskaper mm.	1,11				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	

Helelektrifisering av ferger < 5000 GT	1,19				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Hydrogen på andre passasjerskip enn ferger	0,3				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Sum tiltak transport	2,89					
Tiltak i jordbruket med kostnad under 500 kr/tonn						
Mindre matsvinn	0	Verbalforslag om matkastelov			Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Biogass fra husdyrgjødsel	0	Bioøkonomiordningen	2421.50	30	Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Overgang fra kjøtt til mer vegetabilsk og fisk i tråd med Helsedirektoratets anbefalinger, kostholdsråd følges i 2050	0				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Diverse gjødseltiltak	0				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Stans i nydyrking av myr	0				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Sum tiltak jordbruket	0					
Intensjonsavtale mellom jordbruket og regjeringen om reduserte klimagassutslipp og økt opptak av karbon fra jordbruket for perioden 2021-2030	5	Verbalforslag om klimafond for jordbruket			Intensjonsavtale mellom jordbruket og regjeringen om reduserte klimagassutslipp og økt opptak av karbon fra jordbruket for perioden 2021-2030	
		Klimatilpasning i landbruket	1149.75	30		
Tiltak i energiforsyning og oppvarming med kostnad under 500 kr/tonn						
Brukte tekstiler til materialgjenvinning	0,2				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Sum tiltak energiforsyning og oppvarming	0,2					
Tiltak i industrien og petroleumssektoren med kostnad under 500 kr/tonn						
Økt andel trekull i silisiumkarbidindustrien	0,09	Miljøteknologiordningen	2421.76	434,5	Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	Gjelder også for energi-konvertering i næringsmiddelindustrien og asfaltverk
		ENOVA - grønn omlegging i industrien	1428.50	115,5		Gjelder også for energi-konvertering i næringsmiddelindustrien og asfaltverk
Energieffektiviseringstiltak i næringsmiddelindustrien, samt energikonvertering i næringsmiddelindustrien	0,8				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018, samt svarbrev fra statsråden til Energi- og miljøkomiteen	
Energikonvertering i asfaltverk (annen mineralisk industri)	0,8	Miljøteknologiordningen			Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	

		ENOVA - grønn omlegging i industrien	1428.50			
Økt gjenvinning av metan og NMVOC ved råoljelasting offshore	0,37				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Reduksjon av utslipp fra kaldventilering offshore	0,5				Miljødirektoratets tiltaksoversikt 2018	
Sum tiltak industri og petroleumssektoren	2,56					
Sum tiltak politiske føringer og tiltak med kostnad under 500 kr/tonn	19,77					
Tiltak utover Miljødirektoratets oversikt som kan gi ekstra utslippsreduksjoner						
Karbonfangst og -lagring Klemetsrud	1,4	Verbalforslag om investeringsbeslutning i 2020, styrket FoU	1840.50	30	Oslo kommune	Inkluderer kun prosjektet på avfall, som er innenfor ikke-kvotepliktig sektor. Prosjektet i Brevik er i kvotepliktig sektor
Lavutslippsløsninger for offshore supplyskip	2	Verbalforslag om krav til offshore supplyskip			Egne beregninger	Gjeldende for årene 2025-2030
Økning av CO ₂ -avgiften med 7% i 2020, men med tilsvarende av reduksjon i veibruksavgift, gradvis innfasing av CO ₂ -avgift for naturgass/LPG til kjemisk reduksjon eller elektrolyse, metallurgiske prosesser og mineralogiske prosesser.	0,75		5543.70	9	Svarbrev fra statsråden	Gitt at dagens opplegg videreføres fram til 2025. Ikke mulig å beregne effekten av gradvis innfasing av CO ₂ -avgift for naturgass/LPG til kjemisk reduksjon eller elektrolyse, metallurgiske prosesser og mineralogiske prosesser eller effekt av kompensasjon på kortbanenettet.
Sum totalt Arbeiderpartiets klimautslippsbudsjett	23,92					

SATSINGER

Kapittel	Post	Satsinger	Mill. kr.
115	70	Utenriksdep kulturstøtte (Utenriksdepartementet)	10
115	70	Norges-fremme/kultureksport	20
118	70	Nordområdetiltak, Russland-samarbeid, atomsikkerhet	10
118	72	Søknadsbasert ordning, nedrustning/kjernevåpen	5
150	72	FNs flyktningekomissær (UNHCR)	75
161	72	Skatt for utvikling (kompetanse)	75
162	95	NORFUND (fornybar energi i Afrika)	100
162	72	Fornybar energi	100
164	70	Kvinner/likestilling, seksuell/reproduktiv helse	75
164	72	FNs befolkningsfond (UNFPA), seksuell/reproduktiv helse	75
170	70	Sivilt samfunn	25
225	65	Opprusting og universell utforming av skoler, barnehager og svømmeanlegg for 5 mrd - ny rentekompensasjonsordning	38
226	22	Omprioritere etterutdanning for lærere til klasseledelse, bærekraftig utvikling, digital kompetansen og praktiske- og estetiske fag	200
226	21	Yrkesfagmilliard: Rekruttering av lærebedrifter (ny ordning)	15
228	78	Globalskolen	3
231	21	Styrke spesialpedagogisk kompetanse i barnehagen - særlig rettet mot de mest sårbare barna	10
240	60	1000 nye fagskoleplasser - andel til privat sektor (1/3 av studieplassene)	16
240	61	Etter- og videreutdanning for fagskolelærere	10
254	70	Kompetansereform: Styrke studieforbundene	10
258	21	Kompetansereform: 3 nye bransjeprogram - transport, varehandel og maritim kompetanse.	45
260	50/70	Kompetansereform: Desentraliserte utdanningstilbud over hele landet	10
260	50	Kompetansereform: Incentiver for utvikling av tilpassede etter- og videreutdanningstilbud – universiteter og høyskoler	25
260	50/70	3000 nye studieplasser	164
260	50/70	100 rekrutteringstillinger (phd) ved universiteter og høyskoler	44
260	50/70	Bedre veiledning og oppfølging av studenter	20
260	50/70	Styrke profesjonsutdanningene over hele landet	15
270	74	Psykisk helsetilbud for studenter	5
270	75	3000 nye grønne studentboliger - 800 flere enn regjeringen	56
285	52/53	Forskning på klima, velferd og nye næringer - nye programmer i Forskningsrådet og toppforskningssentre	150
291	62	Mer arbeidsretta norskopplæring	20
291	62	Jobbsjansen	50
291	71	Sosial kontroll: Tilskudd til frivillige organisasjoner mm	15

291	62	Utvikling av tilpassa opplæringsløp for deltakere på introduksjonsprogram	10
291	62	Språkpraksisplasser	20
315	70	Merverdiavgiftskompensasjon til frivillige organisasjoner	100
315	71	Frivilligsentraler	20
320	55	Norsk Kulturfond	45
321	73	Kunstnerstipend	30
321	75	Utstillingshonorar	20
322	70	Skreimuseet Svolvær	10
322	70	Norsk Industriarbeidermuseum, Vemork	5
323	78	Skuespiller og Danseralliansen	10
323	78	MUO	13
323	78	Danse- og Teatersentrum	1
323	78	Norske Festivaler	1,5
323	NY	Belønningsordning ny norsk dramatikk	10
323	71	Rogaland Teater	2
323	71	Brageteatret	3
323	78	Eablering regionteater Østfold	3
323	71	Turneteatret Trøndelag	3
323	71	Kilden Dialog	1,5
323	78	Fyllingsdalen teater	2
325	NY	Regionale Kulturfond	20
323	78	Scenekunstbruket	15
325	78	Balansekunst	10
325	78	Norsk Publikumsutvikling	2
325	78	Den kulturelle spaserstokken	10
325	NY	Bodø- Europeisk kulturhovedstad, oppstart	15
325	78	Kultur i fengsel (pilotprosjekt Østfold)	5
326	78	Norsk Forfattersentrum	5
328	70	Museene i Akershus	5
328	70	Kuben, Aust Agder Museum	5
328	70	Vest Agder Museum	2
328	70	Stiklestad Nasjonale kultursenter	2
328	70	Bååstede	4
328	70	KODE	5
328	70	Sør-Troms museum	2
328	70	Musea på Sunnmøre	5
328	78	Fullriggeren Sørlandet	2
328	70	Buskerudmuseet	2
328	70	Lillehammer Kunstmuseum	2
328	70	Norsk Skogfinsk Museum	10
328	70	Vestfoldmuseet	5
334	73	Regional filmsatsning	25
334	50	Filmfondet	50
334	73	Bygdekinoen	1
334	78	Dubbing av barnefilmer	1
337	70	Privatkopieringsvederlag	10
351	70	Likestilling mellom kjønn- NGOene	5
351	70	Trepartssamarbeid for likestilling	5
351	72	LHBTI-organisasjoner	10
351	73	Likestillingssentre	15

353	50	Likestillings- og diskrimineringsombudet	15
410	1	Domstolene	30,3
430	1	Kriminalomsorgen	50
430	70	Frivillige organisasjoner i kriminalomsorgen	5
440	1	Politi- og lensmannsetatet - drift	450
440	1	Politi- og lensmannsetatet - kriminalforebygging	4
440	70	Politi- og lensmannsetatet - kriminalforebygging	5
440	1	Økokrim -styrka etterforskning	20
442	1	Politi- og lensmannsetatet - kriminalforebygging	10,5
541	60	Midler til bredbånd	244
560	50	Sametinget	60
571	60	Rammetilskudd til kommuner	2553
	Herav	Flere trygge voksne i barnehagen - bedre finansiering av bemanningsnormen	160
	Herav	3200 Flere barnehageplasser	331
	Herav	Kvalitet i barnehagen: flere barnehagelærere og fagarbeidere - opptrapping mot 50 % barnehagelærere	40
	Herav	Redusere maksprisen tilbake til nivået fra barnehageforliket /Soria Moria	229
	Herav	Gratis SFO etter skoletid for 1. klasse - begynne med 5 timer per uke	250
	Herav	Kvalitet i SFO - bedre innhold og flere kvalifiserte ansatte (ny ordning)	30
	Herav	Løse lærermangelen: Rekrutteringstiltak i kommunene tilsvarende 500 flere lærere i grunnskolen	159
	Herav	Bedre lærerutdanning med mer praksis og flere praksisskoler	10
	Herav	Tidlig innsats - ressurser og innsatsteam til innføring av lese-, skrive- og regneark	104
	Herav	Digitale læremidler - utviklingsmidler til næringen i forbindelse med Fagfornyelsen	50
	Herav	Krafttak for lek og praktisk læring i 1.-4.klasse (ny ordning)	20
	Herav	Stopp mobbing i skolen: Beredskapsteam mot mobbing og kompetanseheving for ansatte i skolen	30
	Herav	100 nye miljøarbeidere i skolen - forebygge mobbing, vold i skolen og psykiske plager	27
	Herav	Utstyrsloft for mer praktisk læring i ungdomsskolen (ny ordning)	50
	Herav	Yrkesfagmilliard: Pilotprosjekt - hospitering for rådgivere i ungdomsskolen for mer kunnskap om yrkesfag	2,5
	Herav	Bemanning skolehelse	100
	Herav	Lavterskel hjelpetilbud for barn, unge og familier i alle kommuner	100
	Herav	Heving av kvaliteten i eldreomsorgen gjennom aktivitetstiltak	100
	Herav	Bedre ettervern for rusmisbrukere	80
	Herav	200 allmennleger i spesialisering	92
571	60	Rammetilskudd til kommuner - lavere tilskudd private BHG	144
572	60	Rammetilskudd til fylkeskommuner	500
	Herav	Yrkesfagmilliard: Øke lærlingstilskuddet med 2000 kr per lærling.	45
	Herav	Yrkesfagmilliard: Pilotprosjekt - nasjonal læreplassgaranti	50
	Herav	Yrkesfagmilliard: Oppdatert og moderne utstyr i undervisningen	100

	Herav	Yrkesfagmilliard: Praksistilskudd til bedrifter for å gi elever praksis	20
	Herav	Yrkesfagmilliard: Stipend for at flere fagarbeidere skal bli yrkesfaglærere	20
	Herav	1000 nye fagskoleplasser - andel til fylkeskommunens fagskoler, tekniske fagskoler (2/3 av studieplassene)	31
572	60	Kompetansereform: Incentiver for utvikling av tilpassede etter- og videreutdanningstilbud - fagskole	10
572	60	Midler til regional utvikling	200
575	60	Ressurskrevende brukere	350
581	70	Bostøtte	100
590	65	Områdesatsing i byer	50
601	21	Partsstyrt kompetansefond	150
601	21	Heltid/deltid	30
601	21	Midler til å utvikle en nasjonal modell for et seriøst arbeidsliv.	5
605	1	Styrket oppfølging av unge utenfor arbeidslivet	83
634	1	Arbeidsmarkedstiltak	142
634	77	300 VTA-plasser (varig tilrettelagt arbeid) - 300 plasser	40
640	1	Styrket innsats mot akrim og sosial dumping	87
714	74	Skolemat fra høsten 2020 i alle VGS og i grunnskolen i 150 kommuner. Staten tar 50 prosent av regningen.	290
714	21	Tilskudd for å støtte innføring av en time fysisk aktivitet hver dag for norske skoleelever. Driftsstøtte til Senter for fysisk aktiv læring (SEFAL) og tilskudd til kommunene.	30
732	70	Sykehusbudsjettet - følger vårt løfte om 3 mrd. årlig økning. Se eget ark om sykehusrammen.	1418
746	1	Strakstiltak for å ta tak i legemiddelmangel	20
761	62	Ikke kutte tilskudd for dagaktivitetsplasser for mennesker med demens	400
761	21	Helseteknologiordning for kommunene	100
761	21	Nasjonalt innsatsteam for å innføre kvalitetskrav i eldreomsorgen	20
761	60	Tilskuddsordning for frivillighet, tilskudd for nye boformer for eldre og andre tiltak for et demensvennlig samfunn	30
761	60	Palliativt team	20
762	63	Redusere listelengde for leger med særlig utfordrende kroniske pasienter.	50
762	63	Bedre finansiering for kompliserte oppgaver overført fra sykehusene, og forsøk med videokonsultasjoner hos fastlege.	50
762	64	Rehabilitering og habilitering i kommunene	80
762	63	200 allmennleger i spesialisering	48
762	60	Jordmortjeneste i kommunene	66,7
762	60	Ny skolehelsetjeneste. Implementere og oppfylle bemanningsnorm, starte arbeidet med e-helsesøstre, innføre en digital ungdomshelsesatsning, styrke kompetansen på psykisk helse og på forebygging av vold og overgrep i skolehelsetjenesten	25
762	21	Prosjekt for heltidskultur i eldreomsorgen/ rekrutteringsordninger for helsepersonell i distriktskommunene	30
765	73	Fontenehus	10

770	70	Utvidelse av gratis tannhelse til 19-, 20-, og 21-åringer, og halv pris på tannhelsebehandling for 22-, 23-, 24- og 25-åringer. Fra 1.juli.	180
770	70	God tannpleie for mennesker med diagnose	50
770	70	Stønader for tannhelsehjelp for de med dårligst råd	50
783	61	100 flere LIS1-stillinger	54
844	70	Ventestøtte fra 1/8	75
846	70	Barne- og ungdomsorganisasjoner	5
846	72	BUA- Utstyrsbibliotek	45
854	60	Kommunalt barnevern	200
900	80	Nordsjøplan	10
904	1	Brønnøysundregistrene	20
919	75	Strategi for fiskeindustri	50
920	50	Maroff	10
920	50	Forskningssenter for næringsrettet digitalisering	10
1115	1	Mattilsynet	20
1149	1	Skogplanting	10
1149	75	Klimatilpasning og beredskaplagre matkorn, såkorn og grasfrø	30
1300	71	Trygg Trafikk	10
1310	70	Redusere billettprisene og styrke rutetilbudet	40
1311	71	Tilskudd til regionale flyplasser	6
1320	28	Økt utekontroll av kjøretøyer	30
1320	31	Skredsikring riksveier	150
1320	65	Tilskudd til fylkesveier	200
1330	63	Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter - utbetales iht. rasjonell framdrift	165
1352	71	Drift og vedlikehold - Jernbane	200
1352	72	Planlegging av investeringer - Jernbane	50
1352	73	Investeringer - Jernbane	200
1352	75	Tilskudd til godsoverføring fra vei til jernbane	50
1360	21	Planlegging av Stad skipstunnel for oppstart i 2021	7
1360	30	Nyanlegg og større vedlikehold	100
1360	45	Kystverket - Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	50
1360	60	Tilskudd til fiskerihavneanlegg	50
1360	72	Tilskudd for overføring av gods fra vei til sjø	50
1360	73	Tilskudd til effektive og miljøvennlige havner	51
1410	21	Miljøovervåking	18
1411	70	Tilskudd til arter og naturtyper	20
1420	35	Statlige erverv, skogvern	30
1420	61	Tilskudd til klimatiltak og klimatilpassing.	42
1420	82	Tilskudd til truede arter og naturtyper.	35
1428	50	ENOVA - tilskudd til ladestasjoner	100
1428	50	ENOVA - grønn omlegging i industrien	115,5
1429	60	Furøya (Riksantikvaren)	2
1429	60	Gulatinget nasjonale kultursenter (Riksantikvaren)	5
1429	75	Fartøyvernssentrene (Riksantikvaren)	3
1430	70	CO2-fond for næringstransport	1000
1618	1	Skatteetaten - AKRIM senter	7,5
1618	1	Skatteetaten - Styrke arbeidet mot svart økonomi	20
1720	1	Forsvarets musikk	15

1731	1	Hæren	253,1
1732	1	Sjøforsvaret	85
1733	1	Luftforsvaret	65
1734	1	Heimevernet	10
1820	22	NVE - Flom- og skredforebygging	80
1820	60	NVE -Tilskudd til flom og skredforebygging	185
1840	50	CCS	30
2421	76	Innovasjon Norge, Miljøteknologiordningen	434,5
2421	50	Kondemneringsordning/flåtefornyelse	40
2421	50	Bioøkonomiordningen	30
2421	74	Reiselivssatsing	30
2421	71	Klyngeprogrammet	15
2421	50	Innovative anskaffelser	25
2421	50	Pilot –H	50
2426	95	SIVA – styrke egenkapitalen - 200 mill. kroner under streken. 10 pst avsett til tap.	20
2426	71	SIVA katapult, helseteknologi	25
2620	70	Gå i mot regjeringens kutt for flyktninger og økte botidskrav	5
2651	70	Gå i mot regjeringens kutt i AAP for unge	119
2661	75	Gå i mot regjeringens kutt på barnebriller	122
2670	73	Økt minstepensjon	259
2711	72	Reversering av innstramming i stønad til tannregulering	50,5
2751	70	Tilgjengeliggjøring av migrenemedisn for de med kronisk migrene	26,8
2752	70	Fjerne egenandelene på fastlege og legevakt for t.o.m 18 år.	54
2755	71	Fjerne egenandelene i psykisk helsevern opp til 25 år	1,9
2755	71	Fjerne egenandelen på fysioterapi opp t.o.m. 20 år	12
		SUM satsinger	15750,3

KAPITALFØRSEL

Kapitel	Post	Kapitaltilførsel		
2412	90	Husbanken - økt låneramme	9 000,00	
922	95	Egenkapital Space Norway AS	60,00	
2426	95	SIVA SF - økt egenkapital	200,00	
225	90	Rentekompensasjonsordning for skoler, barnehager og svømmeanlegg.	5 000,00	
		SUM KAPITALTILFØRSEL	14 260,00	

OMPRIORITERINGER

Kapitel	Post	Tittel	mill. kr.	
117	77	EØS-finansieringsordningen 2014-2021	-20,00	
117	78	Den norske finansieringsordningen 2014-2021	-15,00	
159	75	Regionbevilgning Afrika	-250,00	
159	71	Regionbevilgning Europa og Sentral-Asia	-150,00	
159	70	Regionbevilgning Midtøsten og Nord-Afrika	-100,00	
159	76	Regionbevilgning Asia	-25,00	
200	1	Kunnskapsdepartementet - administrasjon	-40,00	
220	1	Utdanningsdirektoratet - administrasjon	-65,00	
226	22	Omprioritere etterutdanning for lærere til praktisk estetiske fag, digitale læremidler og klasseledelse	-200,00	
226	21	Lærerspesialistordningen	-160,00	
226	21	Omprioritering: Den digitale skolesekken - flytte til vår digitale satsing	-50,00	
285	53	Omprioritering: Forskningsrådet - flytte til vår satsing	-70,00	
400	70	Kutt: Human Rights Service	-1,80	
571	60	Omdisp. Dagtilbud mennesker med demens	-369,10	
571	65	Regionsentertilskudd	-197,00	
571	60	Redusere tilskuddet til private barnehager med 1,5 % - likt tilskudd må forutsette like krav	-144,00	
571	60	Omdsip. rehabilitering og habilitering	-87,00	

605	1	Adm. kostnader som bortfaller ved ikke økt botidskrav og ikke avvikle særreglene for flyktninger	-33,00	
714	74	Skolefrukt	-20,50	
732	70	Avvikle fritt behandlingsvalg	-250,00	
740	1	Avvikle fritt behandlingsvalg	-5,00	
749	1	Statens undersøkelseskomisjon	-40,00	
761	65	Statlig finansiert av eldreomsorg, forsøk	-195,74	
761	21	Leve hele livet	-48,00	
761	68	Spredning av velferdsteknologi i kommunene	-20,70	
761	21	Rekruttere flere kommuner til velferdsteknologi	-18,30	
761	21	Statlig finansiert av eldreomsorg, forsøk	-7,50	
765	71	Selvorganisert selvhjelp	-8,50	
844	70	Kutt kontantstøtte fra 1.august	-746,00	
915	1	Regelrådet	-8,00	
1352	1	Stopp av konkurranseutsetting av togtrafikken	-5,00	
1428	50	ENOVA - omprioritering til CO2-fond for næringstransporten	-550,00	
1710	1	Forsvarsbygg, drift	-30,00	
1720	1	Felleskapasiteter (Forsvarstaben)	-20,00	
1800	1	OED - Driftsutgifter	-10,00	
1810	1	Oljedir. - Driftsutgifter	-25,00	
2309	1	Kutt konsulentbruk i staten	-1 766,16	
2530	71	Engangsstønaden - reduksjon av økningen	-260,00	
3640	9	Arbeidstilsynet - økte gebyrerinntekter ved overtredelse	-10,00	
		SUM OMPRIORITERINGER	- 6 021,30	

KOMMUNETABELL

Ap foreslår i vårt alternative budsjett 2,5 mrd. kroner mer til kommunene neste år. I tabellen under er en fordeling av dette på kommunenivå

NB: På grunn av ny fylkestruktur, er rekkefølgen på kommunene i tabellen ny.

Kommune	(1 000 kr)
0301 Oslo	317 272
1101 Eigersund	6 737
1103 Stavanger	66 096
1106 Haugesund	16 708
1108 Sandnes	35 266
1111 Sokndal	1 769
1112 Lund	1 646
1114 Bjerkreim	1 429
1119 Hå	8 401
1120 Klepp	8 639
1121 Time	8 395
1122 Gjesdal	5 406
1124 Sola	12 600
1127 Randaberg	5 076
1130 Strand	5 942
1133 Hjelmeland	1 552
1134 Suldal	2 178
1135 Sauda	2 433
1144 Kvitsøy	390
1145 Bokn	561
1146 Tysvær	5 296
1149 Karmøy	18 732
1151 Utsira	270
1160 Vindafjord	4 331
Totalt for kommunene i Rogaland	219 851
1505 Kristiansund	10 856
1506 Molde	14 996
1507 Ålesund	29 649
1511 Vanylven	1 742
1514 Sande	1 369
1515 Herøy	4 058
1516 Ulstein	3 957
1517 Hareid	2 464
1520 Ørsta	4 981
1525 Stranda	2 255
1528 Sykkylven	3 497
1531 Sula	4 448
1532 Giske	3 865
1535 Vestnes	3 079
1539 Rauma	3 704
1547 Aukra	1 779
1554 Averøy	2 685

1557 Gjemnes	1 399
1560 Tingvoll	1 672
1563 Sunndal	3 541
1566 Surnadal	2 878
1573 Smøla	1 211
1576 Aure	2 182
1577 Volda	4 991
1578 Fjord	1 635
1579 Hustadvika	6 428
Totalt for kommunene i Møre og Romsdal	125 322
1804 Bodø	23 318
1806 Narvik*	10 594
1811 Bindal	931
1812 Sømna	1 182
1813 Brønnøy	3 990
1815 Vega	770
1816 Vevelstad	436
1818 Herøy	1 060
1820 Alstahaug	3 536
1822 Leirfjord	1 354
1824 Vefsn	6 447
1825 Grane	930
1826 Hattfjelldal	895
1827 Dønna	907
1828 Nesna	1 044
1832 Hemnes	2 430
1833 Rana	12 070
1834 Lurøy	1 547
1835 Træna	398
1836 Rødøy	902
1837 Meløy	3 414
1838 Gildeskål	1 229
1839 Beiarn	707
1840 Saltdal	2 436
1841 Fauske	4 524
1845 Sørfold	1 185
1848 Steigen	1 474
1851 Lødingen	1 258
1853 Evenes	872
1856 Røst	416
1857 Værøy	554
1859 Flakstad	808
1860 Vestvågøy	5 545
1865 Vågan	4 606
1866 Hadsel	3 978
1867 Bø	1 517
1868 Øksnes	2 267
1870 Sortland	4 957
1871 Andøy	2 489
1874 Moskenes	660

1875 Hamarøy*	1 765
Totalt for kommunene i Nordland	121 402
3001 Halden	14 198
3002 Moss	21 702
3003 Sarpsborg	25 625
3004 Fredrikstad	36 034
3005 Drammen	45 914
3006 Kongsberg	12 481
3007 Ringerike	13 510
3011 Hvaler	2 140
3012 Aremark	796
3013 Marker	1 754
3014 Indre Østfold	20 470
3015 Skiptvet	1 807
3016 Rakkestad	4 014
3017 Råde	3 408
3018 Våler	2 549
3019 Vestby	8 121
3020 Nordre Follo	27 687
3021 Ås	8 763
3022 Frogn	7 165
3023 Nesodden	8 785
3024 Bærum	67 202
3025 Asker	46 094
3026 Aurskog-Høland	7 883
3027 Rælingen	8 082
3028 Enebakk	4 863
3029 Lørenskog	17 962
3030 Lillestrøm	38 241
3031 Nittedal	11 027
3032 Gjerdrum	3 226
3033 Ullensaker	17 084
3034 Nes	9 902
3035 Eidsvoll	11 071
3036 Nannestad	6 015
3037 Hurdal	1 456
3038 Hole	3 292
3039 Flå	686
3040 Nesbyen	1 721
3041 Gol	2 373
3042 Hemsedal	1 328
3043 Ål	2 430
3044 Hol	2 229
3045 Sigdal	1 811
3046 Krødsherad	1 266
3047 Modum	6 361
3048 Øvre Eiker	8 562
3049 Lier	12 319
3050 Flesberg	1 413
3051 Rollag	910

3052 Nore og Uvdal	1 433
3053 Jevnaker	3 061
3054 Lunner	4 087
Totalt for kommunene i Viken	572 311
3401 Kongsvinger	8 333
3403 Hamar	13 979
3405 Lillehammer	12 449
3407 Gjøvik	13 409
3411 Ringsaker	15 224
3412 Løten	3 422
3413 Stange	9 259
3414 Nord-Odal	2 512
3415 Sør-Odal	3 537
3416 Eidskog	3 084
3417 Grue	2 394
3418 Åsnes	3 681
3419 Våler	1 889
3420 Elverum	9 617
3421 Trysil	3 330
3422 Åmot	2 233
3423 Stor-Elvdal	1 390
3424 Rendalen	1 090
3425 Engerdal	865
3426 Tolga	927
3427 Tynset	2 849
3428 Alvdal	1 354
3429 Følldal	945
3430 Os	1 081
3431 Dovre	1 417
3432 Lesja	1 190
3433 Skjåk	1 166
3434 Lom	1 228
3435 Vågå	1 865
3436 Nord-Fron	2 910
3437 Sel	2 956
3438 Sør-Fron	1 572
3439 Ringebu	2 214
3440 Øyer	2 476
3441 Gausdal	2 870
3442 Østre Toten	6 776
3443 Vestre Toten	5 933
3446 Gran	6 360
3447 Søndre Land	2 759
3448 Nordre Land	3 247
3449 Sør-Aurdal	1 757
3450 Etnedal	853
3451 Nord-Aurdal	3 059
3452 Vestre Slidre	1 130
3453 Øystre Slidre	1 632
3454 Vang	993

Totalt for kommunene i Innlandet	175 214
3801 Horten	12 206
3802 Holmestrand	11 082
3803 Tønsberg	24 938
3804 Sandefjord	28 306
3805 Larvik	21 629
3806 Porsgrunn	16 127
3807 Skien	24 422
3808 Notodden	6 226
3811 Færder	12 593
3812 Siljan	1 147
3813 Bamble	6 308
3814 Kragerø	4 908
3815 Drangedal	2 156
3816 Nome	3 190
3817 Midt-Telemark	4 962
3818 Tinn	3 024
3819 Hjørtedal	958
3820 Seljord	1 574
3821 Kviteseid	1 311
3822 Nissedal	929
3823 Fyresdal	808
3824 Tokke	1 282
3825 Vinje	2 068
Totalt for kommunene i Vestfold og Telemark	192 153
4201 Risør	3 338
4202 Grimstad	10 297
4203 Arendal	19 889
4204 Kristiansand	49 480
4205 Lindesnes	11 059
4206 Farsund	4 541
4207 Flekkefjord	4 496
4211 Gjerstad	1 334
4212 Vegårshei	1 155
4213 Tvedestrand	2 964
4214 Froland	2 684
4215 Lillesand	3 506
4216 Birkenes	2 554
4217 Åmli	1 193
4218 Iveland	796
4219 Evje og Hornnes	1 842
4220 Bygland	766
4221 Valle	716
4222 Bykle	720
4223 Vennesla	6 739
4224 Åseral	629
4225 Lyngdal	5 209
4226 Hægebostad	1 011
4227 Kvinesdal	3 081

4228 Sirdal	1 195
Totalt for kommunene i Agder	141 196
4601 Bergen	125 683
4602 Kinn	8 438
4611 Etne	2 097
4612 Sveio	2 777
4613 Bømlo	5 748
4614 Stord	8 376
4615 Fitjar	1 612
4616 Tysnes	1 625
4617 Kvinnherad	6 413
4618 Ullensvang	6 049
4619 Eidfjord	645
4620 Ulvik	746
4621 Voss	7 778
4622 Kvam	4 338
4623 Samnanger	1 283
4624 Bjørnafjorden	8 583
4625 Austevoll	2 873
4626 Øygarden	17 046
4627 Askøy	13 404
4628 Vaksdal	2 221
4629 Modalen	385
4630 Osterøy	3 670
4631 Alver	13 792
4632 Austrheim	1 493
4633 Fedje	470
4634 Masfjorden	1 095
4635 Gulen	1 413
4636 Solund	595
4637 Hyllestad	845
4638 Høyanger	2 202
4639 Vik	1 550
4640 Sogndal	5 714
4641 Aurland	1 023
4642 Lærdal	1 205
4643 Årdal	2 705
4644 Luster	2 731
4645 Askvoll	1 711
4646 Fjaler	1 668
4647 Sunnfjord	10 952
4648 Bremanger	2 131
4649 Stad	4 797
4650 Gloppen	3 173
4651 Stryn	3 562
Totalt for kommunene i Vestland	296 616
5001 Trondheim	85 706
5006 Steinkjer	11 488
5007 Namsos	7 823

5014 Frøya	2 613
5020 Osen	652
5021 Oppdal	3 249
5022 Rennebu	1 353
5025 Røros	2 645
5026 Holtålen	1 106
5027 Midtre Gauldal	3 030
5028 Melhus	7 564
5029 Skaun	3 874
5031 Malvik	6 210
5032 Selbu	1 274
5033 Tydal	545
5034 Meråker	1 328
5035 Stjørdal	8 027
5036 Frosta	1 374
5037 Levanger	9 230
5038 Verdal	6 794
5041 Snåsa	1 211
5042 Lierne	967
5043 Røyrvik	429
5044 Namsskogan	673
5045 Grong	1 369
5046 Høylandet	896
5047 Overhalla	1 989
5049 Flatanger	707
5052 Leka	450
5053 Inderøy	3 465
5054 Indre Fosen	5 133
5055 Heim*	3 182
5056 Hitra*	2 504
5057 Ørland	4 995
5058 Åfjord	2 443
5059 Orkland*	8 899
5060 Nærøysund	5 051
5061 Rindal	1 105
Totalt for kommunene i Trøndelag	211 352
5401 Tromsø	34 099
5402 Harstad	11 811
5403 Alta	10 915
5404 Vardø	1 287
5405 Vadsø	3 097
5406 Hammerfest	6 312
5411 Kvæfjord	1 671
5412 Tjeldsund	2 488
5413 Ibestad	896
5414 Gratangen	736
5415 Lavangen	766
5416 Bardu	2 072
5417 Salangen	1 215
5418 Målselv	3 388

5419 Sørreisa	1 734
5420 Dyrøy	795
5421 Senja	8 444
5422 Balsfjord	3 048
5423 Karlsøy	1 416
5424 Lyngen	1 823
5425 Storfjord	1 208
5426 Kåfjord	1 299
5427 Skjervøy	1 689
5428 Nordreisa	2 576
5429 Kvænangen	944
5430 Kautokeino	1 890
5432 Loppa	790
5433 Hasvik	803
5434 Måsøy	909
5435 Nordkapp	1 772
5436 Porsanger	2 137
5437 Karasjok	1 635
5438 Lebesby	1 023
5439 Gamvik	822
5440 Berlevåg	730
5441 Tana	1 825
5442 Nesseby	772
5443 Båtsfjord	1 322
5444 Sør-Varanger	5 153
Totalt for kommunene i Troms og Finnmark	127 312
	2 500 000

FYLKESTABELL

Arbeiderpartiet styrker inntektene til fylkeskommunene med 500 mill. kroner ut over regjeringens forslag. I tillegg prioriterer vi 200 mill. kroner mer enn regjeringen til regionale utviklingsmidler. Regjeringen har gjort omfattende endringer i måten de regionale utviklingsmidlene er fordelt på. For en bedre illustrasjon av vår prioritering, er midlene fordelt på måten Stoltenberg 2-regjeringen fordelte midlene på i 2013.

Tabellen under viser fordeling av frie inntekter og regionale utviklingsmidler for den enkelte fylkeskommune.

Fylkeskommune	(1 000 kr)
Viken	100 746
Oslo	53 121
Innlandet	56 677
Vestfold og Telemark	46 093
Agder	37 053
Rogaland	45 579
Vestland	90 888
Møre og Romsdal	48 379
Trøndelag	70 775
Nordland	73 800
Troms og Finnmark	76 890
Hele landet	700 000

SKATT

Skatt	Mill. kroner utover regjeringens forslag for 2020
Formuesskatt. Sats økes til 1,1 pst. Trinn 2 fra 10 mill med sats 1,2 pst. Verdsettelse aksjer og driftsmidler 80 pst.	5370
Mer omfordelende inntektsskatt. Se fordelingstabell	888
Fjerne individuell pensjonssparing (IPS)	340
Reisefradrag. Ny egenandel 17 000 kr.	-308
Fagforeningsfradrag. Øke med 4000 kr	-440
Sum	5850

AVGIFT

Avgift	Mill. kroner utover regjeringens forslag for 2020
Engangsavgift - 20 pst. økning CO2-komponent - 150 kr per mg/km - Nytt trinn vekt over 2000 kg kr 500 - Hybrider får full rabatt vektfradrag ved rekkevidde 100 km.	1 870
Innføre merverdiavgift elbiler, med fradrag på 600 000 kr	506
Miljøavgifter - Grunnavgift på mineralolje til 2,02 kroner/liter - Økt CO2-avgift og HFK/PFK med 2% utover regjeringens forslag for 2020 - Ikke ilegge veibruksavgift på biodrivstoff utover omsetningskravet	316
Taxfree og tobakk: - Fjerne mulighet til å bytte tobakk mot alkohol og halvert tobakskvote på taxfree. - Økt avgift på tobakk med 5 pst.	710
Innføre merverdiavgift på alternativ behandling	183
Innføre omsetningsavgift på private helseforsikringer på 5 pst.	125
Ikke innføre tollfri import for klær på 3000 kroner	134
Innføre merverdiavgift fra første kroner fra 1. januar 2020 (350-kronersgrensa)	135
Redusere totalisatoravgiften	-100
Sum avgifter	3 879

FORDELINGSTABELL SKATT OG AVGIFT

	Gjennomsnittlig endring i inntektsskatt. Kroner per person	Gjennomsnittlig endring i formuesskatt. Kroner per person	Gjennomsnittlig endring i skatt (dersom i formuesskatteposisjon) Kroner per person
0 - 150 000 kr	-100	400	300
150 000 - 200 000 kr	-500	200	-300
200 000 - 250 000 kr	-900	300	-600
250 000 - 300 000 kr	-600	300	-300
300 000 - 350 000 kr	-500	300	-200
350 000 - 400 000 kr	-800	500	-300
400 000 - 450 000 kr	-1 100	500	-600
450 000 - 500 000 kr	-1 400	500	-900
500 000 - 600 000 kr	-1 900	600	-1 300
600 000 - 750 000 kr	-1 800	900	-900
750 000 - 1 mill.kr	2000	1 800	3 800
1 mill. kr - 1,5 mill. kr	8 600	4 400	13 000
1,5 mill. kr - 3 mill. kr	19 300	14 300	33 600
3 mill. kr - 5 mill. kr	38 500	57 000	95 500
5 mill. kr - 10 mill. kr	62 100	145 700	207 800
Over 10 mill. kr	154 800	560 200	715 000
I alt	300	1 500	1 800

